

SPECIAL ISSUE: The Results of the parliamentary elections in the Republic of Cyprus of May 30, 2021 and the day after

VOLUME 18 ISSUE 3 June 2021
BIMONTHLY ELECTRONIC NEWSLETTER
ISSN (online): 2421-8111

Thematic Editors: Professor Andreas Theophanous and Dr Yiannos Katsourides

Editor's Note

Ανδρέας ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ

Γιάννος ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ

Πέτρος ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Χρύσης ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ

Μαρία ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Σωτήρης ΚΑΤΤΟΣ

Αλεξία ΣΑΚΑΔΑΚΗ

Χριστόφορος ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ

**Γεώργιος ΣΑΡΡΗΣ και
Μάριος ΣΑΡΡΗΣ**

Μιχάλης ΚΟΝΤΟΣ

Γιώργος ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Κατερίνα ΖΟΡΜΠΑ

Νικόλαος ΣΤΕΛΓΙΑΣ

Γιώργος ΚΕΝΤΑΣ

Μερσίλεια ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ

ΤΑ ΠΟΛΛΑΠΛΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΑΛΠΗΣ

ΚΑΝΟΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΟΧΗΣ;

ΑΚΕΛ ΚΑΙ ΔΗΣΥ, ΤΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ

**ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ
ΤΗΣ 30ΗΣ ΜΑΪΟΥ 2021**

Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΜΕΡΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

***Res Ipsa Loquitur*: ΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2021 ΣΤΗΝ
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ**

Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ 2021

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

**ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΙΣ ΕΠΕΛΕΞΑΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ**

**ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΑΛΛΑΓΗΣ ΑΝΑΔΙΑΤΑΞΗ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ
ΚΟΜΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ**

**Η ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΤΟΥ
2021**

**ΕΔΡΑΙΩΝΟΝΤΑΙ ΕΛΑΜ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ, ΑΠΟΔΥΝΑΜΩΝΟΝΤΑΙ
ΤΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ**

**ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 2021: ΕΝΙΣΧΥΕΤΑΙ ΤΟ ΑΜΑΛΓΑΜΑ
ΛΑΪΚΙΣΜΟΥ-ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ ΑΛΛΑ ΑΝΤΙΣΤΕΚΕΤΑΙ Η
ΚΕΝΤΡΟΔΕΞΙΑ**

**Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΒΑΘΡΟΥ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ**

**ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΟΣ
ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ**

CYPRUS CENTER FOR EUROPEAN AND INTERNATIONAL AFFAIRS
University of Nicosia

1993-2021 TWENTY EIGHT YEARS OF POLICY FORMULATION AND ANALYSIS

FROM THE EDITORS

Andreas Theophanous
Professor of Economics and Public Policy
President, Cyprus Center for European and International
Affairs,
Head, Department of Politics and Governance
University of Nicosia

Yiannos Katsourides
Assistant Professor of Political Science
Department of Politics and Governance
University of Nicosia

The current volume of the bi-monthly electronic Newsletter *In-Depth*, issued by the Cyprus Center for European and International Affairs, is titled “**The Results of the parliamentary elections in the Republic of Cyprus of May 30, 2021 and the day after.**” This special edition includes the opinions of academics, researchers, analysts and political practitioners regarding the results of the most recent parliamentary elections in Cyprus (May 30, 2021). Each author chose to write on any issue of his/her interest pertaining to the elections and/or the campaign with the aim to produce preliminary analysis and assessment of the results. It is the first time that the *In-Depth* is issued in Greek; this is done because the articles appeal primarily to the Greek speaking audience in Cyprus, Greece and beyond. However, and given that this electronic Newsletter has always been issued in English, a short abstract of each article is also presented in English. We would like to take this opportunity and thank all the authors for their contribution in this Special Edition.

ΤΑ ΠΟΛΛΑΠΛΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΑΛΠΗΣ

*Ανδρέας Θεοφάνους
Πρόεδρος του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και
Διεθνών Υποθέσεων καθώς και του Τμήματος Πολιτικών
Επιστημών και Διακυβέρνησης του Πανεπιστημίου
Λευκωσίας*

Abstract

There is no doubt that the parliamentary election results of May 30 entail a major challenge to the political system and signify the further reduction of the societal influence of systemic parties. In 2011 the sum of the votes of the two big parties, Democratic Rally and AKEL, was about 67%. In 2016 this was reduced to 56,5% and in 2021 to 50%. It is also notable that the Democratic Party also suffered major losses; from 14,49% in 2016 to 11,29% in 2021. It should be also stressed that the two major opposition parties, AKEL and the Democratic Party, could not take advantage of the ruling party losses. To the contrary they suffered losses too. Obviously, at least at this stage the electorate does not seem to be convinced that these two opposition parties present a reliable alternative to the Democratic Rally, despite the serious problems and issues that the latter is facing. Much work would be required to reverse this perception. We should also seriously take into consideration the rise of the extreme right party ELAM as well as the sustained high rate of abstention. The entire political system should seriously take into account the multiple messages of the electorate.

Με μια πρώτη ανάγνωση του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτή η αμφισβήτηση του υφιστάμενου πολιτικού και κομματικού συστήματος από το εκλογικό σώμα και η περαιτέρω μείωση της επιρροής των συστημικών κομμάτων στην κοινωνία. Η αυξημένη ψήφος διαμαρτυρίας και η ψηλή αποχή, συνθέτουν ένα σκηνικό που πρέπει να προβληματίσει το πολιτικό σύστημα. Είναι σημαντικό να αξιολογήσουμε τα δεδομένα αυτά.

- (1) Για τρίτη συνεχόμενη αναμέτρηση στις βουλευτικές εκλογές τα δύο μεγαλύτερα κόμματα ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ παρουσίασαν σημαντική μείωση στα ποσοστά τους. Παράλληλα καταγράφεται σημαντική απώλεια σε απόλυτο αριθμό ψήφων. Σημειώνεται συναφώς ότι στις βουλευτικές εκλογές του 2011 το άθροισμα των ποσοστών του ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ ήταν περίπου 67%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το 2016 ήταν περίπου 56,5% και για το 2021, 50%. Για διάφορους λόγους, περιλαμβανομένης και της

- φιλοσοφίας των δύο κομμάτων για το Κυπριακό, οι πολίτες αμφισβητούν τις παραδοσιακές τους επιλογές. Έτσι ο διπολισμός στη σημερινή συγκυρία φθίνει.
- (2) Μπορεί να λεχθεί ότι η φθορά που υπέστη ο ΔΗΣΥ περιορίστηκε. Ως εκ τούτου είναι σημαντικό να αξιολογηθεί γιατί δεν υπήρξε μεγαλύτερη απώλεια λαμβάνοντας υπ' όψιν το τι έχει προηγηθεί όλα αυτά τα χρόνια. Εκ πρώτης όψεως φαίνεται ότι εξακολουθούν οι πολίτες να μην πιστεύουν ότι υπάρχει σήμερα πειστική εναλλακτική ολοκληρωμένη πολιτική πρόταση.
 - (3) Το ΑΚΕΛ και το ΔΗΚΟ όχι μόνο δεν κεφαλαιοποίησαν τη φθορά του ΔΗΣΥ και της κυβέρνησης αλλά έχασαν σημαντικά ποσοστά από τη δύναμή τους σε σχέση με τις προηγούμενες εκλογές. Ενώ υπάρχει απογοήτευση από τον ΔΗΣΥ και το κυβερνητικό έργο, το αφήγημα του ΑΚΕΛ και του ΔΗΚΟ δεν θεωρήθηκε πειστικό ως εναλλακτική επιλογή, τουλάχιστον σε αυτή τη χρονική συγκυρία. Το αποτέλεσμα συνιστά μομφή κατά των ηγεσιών των δύο κομμάτων οι οποίες ζήτησαν ισχυρή εντολή εν όψει των προεδρικών εκλογών του 2023.
 - (4) Αναμφίβολα ο κατακερματισμός του ενδιαμέσου χώρου αποτελεί μείζον ζήτημα. Και ενώ είναι δυνατόν να υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις θεωρώ ότι είναι εφικτό να υπάρξουν συνεργασίες και λιγότεροι σχηματισμοί. Η διαιώνιση της υφιστάμενης κατάστασης δεν θα συμβάλει στην επίλυση των προβλημάτων που ταλανίζουν την κοινωνία. Ούτε και η διαφθορά θα αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά.
 - (5) Η άνοδος του ΕΛΑΜ στην τέταρτη θέση έστω και οριακά έναντι ενός ιστορικού κόμματος όπως η ΕΔΕΚ, προβληματίζει. Η συγκεκριμένη εξέλιξη είναι αποτέλεσμα ενός σύνθετου φαινομένου. Εμπεριέχει το στοιχείο της έντονης διαμαρτυρίας αλλά και της πεποίθησης πολλών πολιτών για αποτυχία των συστημικών κομμάτων να τοποθετηθούν ικανοποιητικά σε θέματα που απασχολούν την κοινωνία.
 - (6) Η ψήφος διαμαρτυρίας, η οποία αποτυπώνεται γενικά από την εικόνα των αποτελεσμάτων είναι ένα σημαντικό μήνυμα. Αυτό σε συνδυασμό με το ποσοστό της αποχής (34,28%), το οποίο ήταν οριακά αυξημένο σε σχέση με τις βουλευτικές εκλογές του 2016, δεν μπορεί να αγνοηθεί. Το πρόβλημα είναι βαθύτερο εάν αναλογισθούμε επίσης ότι περίπου 80.000 ψηφοφόροι δεν είναι εγγεγραμμένοι. Εν ολίγοις το πολιτικό σύστημα θα πρέπει να κάνει την αυτοκριτική του και να αναβαθμισθεί. Σε διαφορετική περίπτωση τα φαινόμενα αυτά θα ενταθούν.
 - (7) Ένα ποσοστό της τάξης του 14% υποστήριξαν κόμματα και σχηματισμούς που τελικά δεν θα εκπροσωπηθούν στη νέα Βουλή. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι εάν υπήρχε κάποια συνεργασία μεταξύ τους τα δεδομένα θα ήταν διαφορετικά. Όχι μόνο θα υπήρχε εκπροσώπηση στη νέα Βουλή αλλά και τα τρία μεγάλα κόμματα θα είχαν απώλειες και σε έδρες.
 - (8) Δεν μπορούμε επίσης να μην σημειώσουμε το αξιόλογο ποσοστό της ΔΗΠΑ (6,1%). Μπορεί ένα μέρος των ψηφοφόρων του νέου αυτού κόμματος να προέρχεται από το ΔΗΚΟ, αλλά πέραν τούτου η

μετριοπάθεια των αξιωματούχων του και το μήνυμα για τη σημασία των συνεργασιών και των αναγκαίων συγκλίσεων είχε τη δική του σημασία. Επιπρόσθετα, η συνεργασία με την κυβέρνηση και η πρόσβαση στους φορείς εξουσίας είχε τη δική του θετική επιρροή στο αποτέλεσμα. Παράλληλα πρέπει να αξιολογηθεί και η έστω μικρή μείωση του ποσοστού των Οικολόγων, καθώς με τα θέματα της διαφθοράς και της διαπλοκής στο προσκήνιο αναμενόταν να διεκδικήσει την τέταρτη θέση με ποσοστό το οποίο θα επέτρεπε την εξασφάλιση εδρών και από την τρίτη κατανομή.

Οι βουλευτικές εκλογές έχουν τελειώσει αλλά η Κύπρος παραμένει αντιμέτωπη με σοβαρά προβλήματα. Το Κυπριακό, η οικονομία, η διαφθορά και η ανασυγκρότηση του κράτους είναι θέματα ζωτικής σημασίας. Αναμφίβολα θα απαιτηθούν ευρύτερες συναινέσεις και ένα διαφορετικό κλίμα από το πολιτικό σύστημα και κυρίως από το πολιτικό προσωπικό, το οποίο τελεί σε παρατεταμένη αμφισβήτηση.

ΚΑΝΟΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΟΧΗΣ;

*Γιάννος Κατσοουρίδης
Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Πολιτικής και
Διακυβέρνησης, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας*

Abstract

Abstention rates in all types of elections in Cyprus have been steadily increasing. Early commentaries focused on this development trying to understand the reasons and most importantly vying to find remedies and motives for the citizens to re-engage in electoral and political processes. However, this is now changing. Political parties, columnists and other analysts do not seem to bother extensively with abstention; an indication that is becoming normalized. The argument put forward in this article is that this normalization constitutes a threat to democracy and the workings of the political system.

Η αποχή αποτέλεσε για μια ακόμη εκλογική διαδικασία στην Κύπρο τον μεγάλο νικητή. Σχήμα οξύμωρο, βέβαια, αλλά δεν παύει από το να αντικατοπτρίζει μια πραγματικότητα. Είναι ενδεικτικό ότι η αποχή απογειώθηκε από το 11% το 2006 στο 34,28% το 2021. Σε πραγματικούς αριθμούς, 191,228 συμπολίτες μας (34,28% του εκλογικού σώματος) επέλεξαν να μην συμμετάσχουν. Αν υπολογίσουμε και τις δεκάδες χιλιάδες εν δυνάμει ψηφοφόρους (πέραν των 80,000), κυρίως νεαρούς, που επέλεξαν να μην εγγραφούν στο εκλογικό κατάλογο, όλοι αντιλαμβάνονται ότι η έκταση του προβλήματος μεγεθύνεται.

Μεγάλη μερίδα εξ' αυτών, μάλιστα, έχει πλέον αδρανοποιηθεί πλήρως, έχει εξέλθει εντελώς από την πολιτική διαδικασία, αφού η αποχή τους είναι συστηματική και επαναλαμβανόμενη. Γι' αυτή την μερίδα της κοινωνίας η ενασχόληση με την πολιτική ως κοινωνική διαδικασία δεν υφίσταται εδώ και χρόνια και δύσκολα θα επανέλθουν.

Όταν το φαινόμενο της αυξημένης αποχής είχε εμφανιστεί πριν μερικά χρόνια προκάλεσε μεγάλες συζητήσεις ως προς τα αίτια και τα μηνύματα που περιείχε. Τουλάχιστον μέχρι και τις προηγούμενες βουλευτικές εκλογές τύγχανε προσοχής, συζήτησης και σχολιασμού τόσο από τους πολιτικούς όσο και από τα ΜΜΕ. Μάλιστα, η πλευρά των πολιτικών δήλωνε φορτικά ότι πήραν τα μηνύματα και ότι θα προσπαθήσουν να καταλάβουν το γιατί ένας τόσο μεγάλος αριθμός συμπολιτών μας επιλέγει πλέον να μην συμμετέχει και ότι θα

προσπαθήσουν να βρουν θεραπεία στο πρόβλημα. Την επαύριον των πρόσφατων εκλογών η αποχή δεν σχολιάστηκε ιδιαίτερα. Σημάδι ενδεχομένως ότι ολόκληρο το πολιτικό σύστημα, των ΜΜΕ συμπεριλαμβανομένων, άρχισε μάλλον να συνηθίζει και να κανονικοποιεί το φαινόμενο.

Σε ένα κανονιστικό επίπεδο, πρέπει να είναι αυτή η απάντηση μιας κοινωνίας και ειδικά μιας κοινωνίας όπως η κυπριακή στο συγκεκριμένο φαινόμενο; Πρέπει η κοινωνία και το πολιτικό σύστημα να συμβιβαστούν με την αποχή ως μέρος πλέον του πολιτικού παιχνιδιού; Θεωρώ πως όχι. Διότι η κανονικοποίηση ενός αρνητικού φαινομένου (βλ. κατά αναλογία την κανονικοποίηση της ακροδεξιάς) ελλοχεύει σημαντικούς κινδύνους για το ευρύτερο πολιτικό σύστημα της χώρας.

Σε αυτές τις εκλογές, η αποχή αυξήθηκε, έστω και οριακά, και ενάντια στις προβλέψεις που την ήθελαν να σταθεροποιείται, ίσως και να μειωνόταν, σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό του 2016. Αυξήθηκε ακόμα και σε αντίθεση με μια λογική υπόθεση εργασίας που διατυπωνόταν ότι ο μεγάλος αριθμός υποψηφίων (μεγαλύτερος από κάθε άλλη φορά) και πολιτικών σχηματισμών θα οδηγούσε σε μεγαλύτερη κινητοποίηση και παρουσία στην κάλπη.

Ανεξάρτητα από την όποια ευθύνη του ίδιου του πολίτη για τη επιλογή του, η έστω και μικρή αύξηση της αποχής δεν παύει από να περιέχει σημαντικά μηνύματα και για ολόκληρο το κομματικό σύστημα, κυρίως, διότι αυτή είναι σωρευτική και με σταθερή ανοδική πορεία εδώ και αρκετές εκλογικές διαδικασίες. Το μήνυμα προφανώς είναι αποδοκιμαστικό και τα αίτια πολλαπλά. Προσπαθώντας να τα εντοπίσουμε και να τα αναδείξουμε θα μπορούσαμε να εστιάσουμε σε τρεις ομάδες παραμέτρων: οι θεσμικές εξηγήσεις, οι ευρύτερες κοινωνικοπολιτικές και οι πιο ειδικές για την Κύπρο.

Στις *θεσμικές* εξηγήσεις μπορούμε να εντάξουμε την μετατροπή της ψηφοφορίας σε προαιρετική μετά την ένταξη στην ΕΕ το 2004. Αυτό επέτρεψε σε σημαντική μερίδα ψηφοφόρων να απαγκιστρωθεί από τα «δεσμά» του νόμου και τον φόβο τιμωρίας στην περίπτωση μη παρουσίας στην κάλπη. Η αποχή έγινε πέραν από έκφραση απάθειας, πολιτική επιλογή και στάση για μερίδα του εκλογικού σώματος. Στις θεσμικές παραμέτρους εντάσσεται και η αύξηση του εκλογικού ορίου για είσοδο στη Βουλή στο 3,6% σε σχέση με το 1,8% των προηγούμενων εκλογικών αναμετρήσεων, κάτι που ενδεχομένως αποθάρρυνε πολίτες που ήθελαν να ψηφίσουν μικρότερους σχηματισμούς, θεωρώντας το εγχείρημά τους χαμένη ψήφο.

Στις *κοινωνικοπολιτικές* εξηγήσεις πρέπει να σημειωθεί ότι σε αντίθεση με μια κοινή αντίληψη που επικρατεί πολλές φορές ανάμεσα στους ίδιους τους Κύπριους ότι η χώρα μας διαθέτει κάποιες σημαντικές ιδιαιτερότητες, στην πραγματικότητα, και παρά τα μοναδικά χαρακτηριστικά που σίγουρα υπάρχουν στην κυπριακή περίπτωση όπως και στην κάθε χώρα βέβαια, δεν διαφέρουμε από όλες τις άλλες χώρες του προηγμένου καπιταλιστικού κόσμου. Σε όλες

αυτές τις χώρες, έτσι και στην Κύπρο, συντελέστηκαν και συντελούνται διεργασίες και διαδικασίες οι οποίες έχουν μειώσει τον χρόνο που έχει ο πολίτης για να αφιερώσει στην πολιτική διαδικασία. Ταυτόχρονα, ορισμένες από αυτές τις διαδικασίες απαξιώνουν την ίδια την πολιτική. Μπορούμε να αναφερθούμε ενδεικτικά και όχι εξαντλητικά, σε διαδικασίες όπως η μεγάλη και συνεχώς αυξανόμενη ένταση του εργασιακού ωραρίου, το άγχος εξασφάλισης του προς το ζειν και δημιουργίας οικογένειας, η άνοδος και εξάπλωση των ΜΜΕ και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, η ολοένα και διευρυνόμενη αποπολιτικοποίηση και αποιδεολογικοποίηση. Αυτές οι διεργασίες και πολλές άλλες που δεν μας παίρνει ο χώρος να αναφέρουμε στα πλαίσια του συνοπτικού αυτού κειμένου, δημιουργούν ένα πλαίσιο περαιτέρω εξ ατομίκευσης των πολιτικών αιτημάτων, μη εμπιστοσύνης στους πολιτικούς οργανισμούς, στην πολιτική και στους πολιτικούς ως πρόσωπα. Εν τέλει, σε μια αποσυλλογικοποίηση των πολιτικών διαδικασιών. Η αποθέωση της ατομικότητας που καλλιεργείται από όλους σχεδόν τους κοινωνικούς και θεσμικούς μηχανισμούς δεν μπορεί παρά να βρει την έκφραση της στην αποστροφή από κάθε μορφής συλλογικότητα.

Στις *ειδικές* για την Κύπρο μπορούμε να κάνουμε αναφορά στην μεγάλη απογοήτευση των Κυπρίων από μη επίλυση του κυπριακού, την απογοήτευση από τη συμμετοχή της χώρας στην ΕΕ και την απογοήτευση από πολιτικούς σχηματισμούς που κυβέρνησαν. Οι πολλαπλές αυτές απογοητεύσεις αποτέλεσαν μια απότομη διάψευση προσδοκιών για μεγάλο μέρος του κοινωνικού και εκλογικού σώματος από τους οργανισμούς εκείνους που ο καθένας για τους δικούς του λόγους ανέμενε περισσότερα και οδήγησαν σε δύο σημαντικά αποτελέσματα. Στην ενίσχυση των αντιλήψεων ότι όλοι είναι το ίδιο αφενός και στην πεποίθηση ότι η συμμετοχή στην πολιτική με οποιονδήποτε τρόπο δεν μπορεί να αλλάξει κάτι, αφετέρου. Αυτό συνέβαλε και συμβάλλει στην συνεχόμενη έξοδο μεγάλης μερίδας των πολιτών από την εκλογική και πολιτική διαδικασία συνολικά.

Η αποχή στην Κύπρο λοιπόν ήρθε για να μείνει. Είναι πλέον ένα δομικό και εγγενές χαρακτηριστικό των εκλογών και κάτι που οι δημοσκοπήσεις δύσκολα εντοπίζουν στο σωστό βαθμό και διάσταση. Τα **πραγματικά ποσοστά των κομμάτων** είναι μάλιστα πολύ χαμηλότερα αν αφαιρεθεί η αποχή (πίνακας).

Κόμμα	Αποτελέσματα (%)	Πραγματικά αποτελέσματα περιλαμβανομένης της αποχής (%)
ΔΗΣΥ	27,77	17,89
ΑΚΕΛ	22,34	14,3
ΔΗΚΟ	11,29	7,24
ΕΛΑΜ	6,78	4,35
ΕΔΕΚ	6,72	4,31
ΔΗΠΑ	6,10	3,91
ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ	4,41	2,82
Σύνολο	85,41	54,82

Όλα αυτά συγκλίνουν στη συνεχόμενη απαξίωση του πολιτικού και κομματικού συστήματος, **διευρύνουν την κρίση πολιτικής εκπροσώπησης** και την οργή έναντι υφιστάμενων πρακτικών με κίνδυνο την περαιτέρω ενίσχυση φαινομένων που ήδη εμφανίστηκαν και στην Κύπρο, και που παίρνουν τον μανδύα λαϊκίστικων ή/και (καμουφλαρισμένων ιδεολογικά) ακροδεξιών σχημάτων.

Η διαφαινόμενη κανονικοποίηση της αποχής δημιουργεί σοβαρές επιπτώσεις στην ίδια την δημοκρατία και τείνει να επιβεβαιώσει την παρατήρηση του μ. Peter Mair, σημαντικού Ιρλανδού πολιτικού επιστήμονα και μελετητή των πολιτικών κομμάτων. Ο Mair είχε σημειώσει, εδώ και χρόνια, ότι πολλοί θεωρητικοί και σχολιαστές άρχισαν σταδιακά να υποβαθμίζουν τη σημαντικότητα της λαϊκής ψήφου/εντολής ως προσδιοριστικό στοιχείο της δημοκρατίας και άρχισαν να την συνδέουν με τις έννοιες ενός δήθεν αφηρημένου αλλά ξεκάθαρα ταξικά προσανατολισμένου ορθολογισμού και μιας τεχνοκρατικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων.

Αυτό το φαινόμενο έχει περαιτέρω προεκτάσεις. Οι πολιτικές διαδικασίες και αποφάσεις ξεφεύγουν πλέον του ελέγχου των πολιτών. Οι καθημερινοί πολίτες, ο λαός, δεν βλέπουν καμία σημασία στην πολιτική τους συμμετοχή κάτι που οδηγεί στην απονομιμοποίηση των ίδιων των πολιτικών θεσμών και φορέων. Σε σημαντικό βαθμό, αυτό οφείλεται στην αποτυχία των βασικών φορέων πολιτικής εκπροσώπησης, των πολιτικών κομμάτων. Η αποτυχία αυτή έχει δύο πτυχές: την απόσυρση των πολιτών από την συμβατική πολιτική διαδικασία αφού τα κόμματα αποτυγχάνουν να τους εμπλέξουν και την ταυτόχρονη απόσυρση των πολιτικών ελίτ στους κρατικούς/κυβερνητικούς θεσμούς.

Αυτό με τη σειρά του σηματοδοτεί την μετακίνηση των κομμάτων από την κοινωνία προς το κράτος με συνέπεια την μείωση των δεσμών τους με τις κοινωνικές ομάδες και τάξεις και την αύξηση της εξάρτησης τους από το κράτος. Η αβεβαιότητα της «εκλογικής αγοράς» οδηγεί τις πολιτικές ελίτ στο «λιμάνι» των κυβερνητικών θεσμών. Δημιουργούνται, ουσιαστικά, δύο κόσμοι με διαρκώς αυξανόμενη μεταξύ τους απόσταση: αυτός των πολιτών και αυτός των πολιτικών/κομματικών ηγεσιών.

ΑΚΕΛ ΚΑΙ ΔΗΣΥ, ΤΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ

*Πέτρος Δημητρίου
Διευθυντής Γραφείου Προέδρου της Δημοκρατίας*

Abstract

At the end of each electoral process, political parties organize campaigns on their base in order to justify themselves against their voters and not to jointly co-shape their future course.

In the elections of 30 May, DISY lost without being defeated because it managed, even at the last minute, to correctly listen to its voters' messages. Losses were mitigated by the fact that it had a narrative for the next day; it apologized for its mistakes, it responded to the sterile opposition and highlighted its vision for Cyprus of tomorrow. It was the only party that chose hope and citizens rewarded it. On the contrary, AKEL paid the price for its toxic oppositional disposition. It mistakenly believed that sterile criticism on all subjects, would restore it back to power jointly with DIKO. They have also gone too far on the issue of corruption, forgetting that people remember.

But what has mainly collapsed for AKEL is the post-Christofias management. And this, of course, is not due to the governance of the former president, but due to the choice of the left-wing party to choose the reconstruction of party's narrow core, without any willingness of self-criticism. The next day is difficult for DISY as well. On the one hand, because the vision that promised must be implemented and on the other, because it has to make those necessary changes on its political and structural level, in order to embrace the masses of voters that has lost.

In any case, society demands change. Therefore, either the two major parties realize this and are immediately transformed, or multi-party system will dominate with what this entails.

Σχεδόν κοινότυπα κάθε φορά με το τέλος μιας εκλογικής διαδικασίας πολίτες και πολιτικοί διερωτώνται και ερωτώνται αν τα μηνύματα στάλθηκαν, αν λήφθηκαν και ποια η επόμενη μέρα. Ακόμη ποιο κοινότυπη είναι φυσικά η απάντηση. Με τα κόμματα να μιλούν για οργανωμένες εκστρατείες στη βάση τους ή και στην κοινωνία των πολιτών.

Για να είμαστε δίκαιοι, σε κάθε προεκλογική περίοδο τα κόμματα κρίνονται και τα όποια μηνύματα θα έπρεπε να ήταν ξεκάθαρα αν ήθελαν οι ηγεσίες τους να ήταν απόλυτα ειλικρινείς. Δεν θα χρειάζονταν ως εκ τούτου υπότιτλους και επεξηγήσεις για να κατέβαιναν στους ψηφοφόρους τους, πράξη καθ' όλα δικαιολογημένη αν ήταν να τους ρωτήσουν πριν το κόμμα μιλήσει. Αν θα γινόταν δηλαδή για σκοπούς συνδιαμόρφωσης και από κοινού καθορισμού της πορείας τους και όχι για να κατευνάσουν ή ακόμα να δικαιολογήσουν και κατ' αυτό τον τρόπο να συγκρατήσουν και να διαχειριστούν ζημίες ή απώλειες.

Αυτό που χρειάζεται είναι σωστή ανάγνωση του αποτελέσματος για το κάθε κόμμα ξεχωριστά, με ευθυκρισία, ειλικρίνεια, αυστηρότητα και αυτοκριτική διάθεση. Στοιχεία που πρέπει σαφέστατα να συνυπάρχουν με τάσεις μετασχηματισμού και υπερβάσεων. Για αλλαγή και εκσυγχρονισμό. Ας πάρουμε όμως τα πράγματα από την αρχή.

Για τον Δημοκρατικό Συναγερμό, η ανάγνωση είναι απλή. Έχασε αλλά δεν ηττήθηκε. Μέτρησε απώλειες, απόρροια αστοχιών κυβερνητικών και κομματικών, γεγονός μιας φυσιολογικής φθοράς μέχρι ενός βαθμού όταν το κόμμα βρίσκεται στην εξουσία για 8 συναπτά έτη, αλλά στάθηκε όρθιο, κυρίως γιατί υπήρξε, ίσως, το μόνο κόμμα που κατάφερε να θέσει διακύβευμα για την επόμενη μέρα. Έδειξε παρά τα όποια λάθη και τις αδυναμίες πως έχει σχέδιο για το αύριο και πιστώθηκε γιατί απέδειξε πως στα δύσκολα όντως μετρούν οι πράξεις.

Ίσως είναι το μοναδικό κόμμα, που έστω και την υστάτη αφουγκράστηκε σωστά τα μηνύματα των ψηφοφόρων του. Βρήκε το θάρρος να βγει μπροστά και να μην αφήσει τίποτα να πέσει κάτω. Απάντησε έστω και με καθυστέρηση σε όσα του καταλογίζουν εδώ και μήνες και έθεσε σε λειτουργία ένα μεγαλεπήβολο όραμα για την επόμενη μέρα. Ένα όραμα που έχει ανάγκη ο τόπος. Οι πολίτες έναντι στον φόβο και στην τοξικότητα που σχεδόν καθολικά τα κόμματα που τον αντιτάχθηκαν πρόταξαν, επέλεξαν την ελπίδα του αύριο που ο ΔΗΣΥ κατάφερε να μεταφέρει.

Μολονότι θα είχαμε πολλά περισσότερα να πούμε αν το αποτέλεσμα δεν ήταν τόσο καλό για τον ΔΗΣΥ, εντούτοις είναι λίγα τα όσα μπορούν να αναφερθούν στις παρούσες συνθήκες για τους νικητές (με απώλειες) των εκλογών. Η επόμενη μέρα για το κόμμα είναι δύσκολη και κρύβει κινδύνους, αλλά μοιάζει ίσως πιο εύκολη από τους υπόλοιπους όλους σχηματισμούς. Και αυτό γιατί έχει το σχέδιο. Από την εφαρμογή του θα κριθεί. Στον ΔΗΣΥ πρέπει να βρουν τον τρόπο να ηγηθούν των εξελίξεων, με δυναμισμό και με τρόπο ξεκάθαρο. Η διάθεση του για αλλαγές σε πολιτικό και δομικό επίπεδο προκειμένου το κόμμα να καταφέρει να αγκαλιάσει τις μάζες των ψηφοφόρων που έχασε, είναι από μόνο του θέμα τεράστιο, αλλά όχι το μόνο, με το οποίο το κόμμα θα αναμετρηθεί.

Εξάλλου το κόμμα άκουσε, αλλά το έπραξε την υστάτη. Στοιχείο επικίνδυνο που παραλίγο να του κοστίσει και το οποίο σίγουρα δεν πρέπει να αφήνεται στην τύχη. Απαιτούνται ριζικές οργανωτικές και διοικητικές μετεξελίξεις,

προκειμένου να διασφαλίζεται πως τα μηνύματα φτάνουν την ώρα που πρέπει εκεί που πρέπει. Εξάλλου, πολιτική χωρίς τους πολίτες δεν υπάρχει.

Στο ΑΚΕΛ από την άλλη, τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά. Οι περισσότερες αναλύσεις θέλουν το κόμμα να μην κατάφερε να κεφαλαιοποιήσει λάθη και αδυναμίες της κυβέρνησης, με ακόμη και τους ίδιους του ψηφοφόρους του να του γυρνάνε σε μεγάλο βαθμό την πλάτη. Αυτό είναι αλήθεια αλλά αποτελεί την κορυφή απλά του παγόβουνου. Για το ΑΚΕΛ δεν απέτυχε η καμπάνια μιας προεκλογικής εκστρατείας απλά. Αυτό που κατέρρευσε είναι η μετά Δημήτρη Χριστόφια διαχείριση. Και αυτό βέβαια δεν μπορεί να χρεωθεί στη διακυβέρνηση του απεθόντος προέδρου, παρά μόνο σε λάθος σχεδιασμούς της ηγεσίας του κόμματος εδώ και δέκα χρόνια.

Αντί λοιπόν ρεφορμιστικής διάθεσης, αλλαγών και μετασχηματισμών σε όλα τα επίπεδα, ιδεολογικά, πολιτικά, δομικά και οργανωτικά, το 2013, το ΑΚΕΛ επέλεξε την κομματική ανασυγκρότηση του στενού πυρήνα. Χωρίς διάθεση αυτοκριτικής, τσουβαλιάστηκαν τα λάθη σε ότι ήταν ποιο προφανές και φορτώθηκαν όλα στην αποτυχημένη τους διακυβέρνηση, κρύβοντας έτσι και διαχρονικές παθογένειες του κόμματος. Στήριξε τον ΠτΔ στις τότε προσπάθειες του στο εθνικό μας ζήτημα, προκειμένου το ΑΚΕΛ να μπορέσει να φλερτάρει με συγκεκριμένα τμήματα της κοινωνίας που είχε χάσει εκλογικά. Μάζεψε πρόσκαιρα τη θετική αντίδραση των ψηφοφόρων του, η οποία κρίθηκε πως δεν ήταν η αναμενόμενη και έτσι το κόμμα επέστρεψε το 2018 με έντονη αντιπολιτευτική διάθεση, επί παντός επιστητού. Τελικά, πλήρωσε τη λάθος ανάγνωση του. Προφανώς αυτό που εκτίμησε μερίδα της κοινωνίας είναι τη διάθεση προ του 2018 για σύνθεση απόψεων έστω στα απαραίτητα ή στα ποιο προφανή, και όχι το αντίθετο.

Συναγωνίστηκε το ΔΗΚΟ στη λάσπη που εκτόξευαν πυρ ομαδόν κατά του ΠτΔ, μέθυσαν στην ιδέα της επαναφοράς τους στην εξουσία, βιάστηκαν και εκτροχιάστηκαν. Περιγράφαν εικόνες απείρου κάλλους, για την κατάσταση των πραγμάτων στην χώρα, εικόνες που δεν υιοθέτησαν οι ψηφοφόροι. Την ίδια ώρα που επιτίθεντο στον ΠτΔ για το Κυπριακό, ξεχνούσαν πως συνεργάζονταν με την πιο απορριπτική δύναμη του τόπου. Υπερέβησαν τα εσκεμμένα στο θέμα διαφθοράς, αφού σχεδόν μονοπαραγωγικά φόρτωσαν τα σκάνδαλα στην παρούσα διακυβέρνηση, ξεχνώντας πως ο κόσμος θυμάται. Και αν κάποτε ξεχνά του το θύμισαν κάποιοι.

Εν κατακλείδι, θα έλεγα πως ζούμε σε μια ιστορική καμπή της ιστορίας των πολιτικών κομμάτων στην Κύπρο. Στο σημείο εκείνο που η κοινωνία δεν είναι απλά έτοιμη για αλλαγή, αλλά την απαιτεί. Είτε λοιπόν τα δύο μεγάλα κόμματα το αντιληφθούν και μετασχηματιστούν με γοργούς ρυθμούς είτε ο πολυκομματισμός θα κυριαρχήσει χωρίς προηγούμενο. Και μαζί του έρχονται και άλλα ...

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΗΣ 30^{ΗΣ} ΜΑΪΟΥ 2021

*Χρύσης Παντελίδης
Βουλευτής Λευκωσίας, Δημοκρατικού Κόμματος*

Abstract

The Parliamentary Elections of 2021 in Cyprus mark a new chapter in the history of the Republic of Cyprus, not only due to the Covid-19 pandemic and its effects, but also in terms of the political agenda, the outcome and the post-election scene. The article refers to the major political agenda topics, the unprecedented absence of the Cyprus issue as a major component in the run to the elections and how both are reflected in the electoral results. The article also deals with the traditional parties' declining influence on the electoral body and the impressive rising of the nationalist, extreme right-wing. It also refers to the continuous ambiguity regarding the current power game between the political parties and the government, as they head towards the Presidential Elections of 2023.

Την Κυριακή, 30 Μαΐου 2021, διεξήχθησαν στην Κύπρο οι εκλογές ανάδειξης των 56 (Ελληνοκύπριων) μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων της Κυπριακής Δημοκρατίας, για πενταετή θητεία μέχρι την άνοιξη του 2026. Οι εκλογές αυτές, έτσι κι αλλιώς, θα ξεχωρίζουν στην κυπριακή Ιστορία λόγω της πανδημίας του Κορωνοϊού και των συνεπακόλουθων περιοριστικών μέτρων, τα οποία επηρέασαν σημαντικά, τόσο την πολιτική ατζέντα, όσο και την προεκλογική δράση των κομμάτων και των υποψηφίων, που υποχρεώθηκαν να επιστρατεύσουν την τεχνολογία και, κυρίως, τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, σε πολύ πιο εκτεταμένο βαθμό από αυτόν που η τεχνολογική εξέλιξη στην κυπριακή κοινωνία προμήνυε. Πέρα όμως από την πανδημία, οι εκλογές αυτές θα ξεχωρίζουν και λόγω συγκεκριμένων χαρακτηριστικών που σχετίζονται με την προεκλογική ατζέντα, τα αποτελέσματα και το μετεκλογικό τοπίο.

Στο επίπεδο της προεκλογικής ατζέντας ξεχωρίζει το γεγονός ότι, για πρώτη φορά, το Κυπριακό δεν ήταν το κύριο θέμα·- ίσως, μάλιστα, να μπορούσε να λεχθεί ότι δεν ήταν καν θέμα οποιασδήποτε ουσιαστικής αντιπαράθεσης. Ουσιαστικά, σε αυτή την προεκλογική περίοδο, κυρίαρχα θέματα ήταν η οικονομία, τόσο σε σχέση με τις θεμελιώδεις πτυχές της (δημόσια οικονομικά,

ύφεση, ανεργία, κοινωνικές παροχές και άλλα) όσο και σε σχέση με την οικονομική διαχείριση της πανδημικής κρίσης (στήριξη εργαζομένων και επιχειρήσεων, ιδιωτικός δανεισμός με κρατικές εγγυήσεις και άλλα), καθώς και η διαπλοκή και διαφθορά, που επικράτησαν στη δημόσια συζήτηση λόγω του μεγάλου σκανδάλου των «χρυσών» πολιτογραφήσεων, την καταγγελία εναντίον της χώρας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το Πρόγραμμα Προσέλκυσης Επενδύσεων και την καταγγελία εναντίον της κυβέρνησης από τον Διεθνή Οργανισμό Ανώτατων Ελεγκτικών Ιδρυμάτων και το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο για παρακώλυση του έργου της Ελεγκτικής Υπηρεσίας. Επανερχόμενοι στην ιστορικού χαρακτήρα απουσία του Κυπριακού από την έντονη προεκλογική αντιπαράθεση, παρά το γεγονός, μάλιστα, ότι μόλις ένα μήνα πριν τις εκλογές είχε πραγματοποιηθεί η Πενταμερής της Γενεύης (26-28 Απριλίου 2021), σημειώνουμε το γεγονός ότι, αυτή η απουσία, ουσιαστικά, επιβεβαιώνει το επικίνδυνο αδιέξοδο στο οποίο βρίσκεται το Κυπριακό, την πρωτόγνωρη απογοήτευση του συνόλου των Ελληνοκυπρίων και την εμφανή ανυπαρξία οποιασδήποτε προοπτικής σωστής και λειτουργικής επίλυσης του μεγάλου εθνικού προβλήματος της Κύπρου.

Στο επίπεδο των αποτελεσμάτων ξεχωρίζει το ιστορικό *χαμηλό* ποσοστό των δύο μεγαλύτερων κομμάτων ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ, το οποίο αθροίζεται στο 50,11%, σε σύγκριση με 56,36% το 2016 και 66,95% το 2011. Διαπιστώνεται, δηλαδή, ότι τα δύο μεγαλύτερα κόμματα έχασαν, μέσα σε μια δεκαετία, συνολικά 16,84 ποσοστιαίες μονάδες. Επίσης ιστορικό *χαμηλό* καταγράφουν συνολικά και τα τέσσερα παραδοσιακά κόμματα της Κύπρου, δηλαδή ο ΔΗΣΥ, το ΑΚΕΛ, το ΔΗΚΟ και η ΕΔΕΚ, που συνυπάρχουν στην πολιτική ζωή της χώρας για περισσότερα από 45 χρόνια. Το άθροισμα των τεσσάρων αυτών κομμάτων σε αυτές τις εκλογές ανήλθε μόλις στο 68,12%, ενώ, το αντίστοιχο άθροισμα το 2016 ήταν 77,03% και το 2011 ήταν 91,64%. Διαπιστώνεται, δηλαδή, ότι τα τέσσερα παραδοσιακά κόμματα έχασαν, μέσα σε μια δεκαετία, συνολικά 23,52 ποσοστιαίες μονάδες. Στον αντίποδα, ιστορικό *υψηλό* ποσοστό κατέγραψαν τα εκτός Βουλής κόμματα. Συνολικά 14,59% των έγκυρων ψήφων έμεινε τελικά χωρίς εκπροσώπηση, καθώς τα κόμματα που το συνθέτουν απέτυχαν να ξεπεράσουν, χωριστά, το όριο του 3,6%, που θα τους επέτρεπε να λάβουν μέρος στη Β' κατανομή εδρών και θα τους έδινε τη δυνατότητα να εκπροσωπηθούν στη Βουλή. Το υψηλό αυτό ποσοστό των εκτός Βουλής κομμάτων είναι και ο λόγος που τα τρία μεγαλύτερα κόμματα, που ξεπέρασαν το όριο της Γ' κατανομής (7,2%), παρά το γεγονός ότι έχασαν, το κάθε ένα, από περίπου 3 ποσοστιαίες μονάδες εκλογικής δύναμης, έχασαν τελικά *μόνο* από μία έδρα (ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ), ή δεν έχασαν καθόλου (ΔΗΚΟ). Ιστορικό *υψηλό* ποσοστό σε Βουλευτικές Εκλογές κατέγραψε και το εθνικιστικό, ακροδεξιό ΕΛΑΜ το οποίο έλαβε το 6,78% των ψήφων, σε σύγκριση με 3,71% το 2016 και 1,08% το 2011. Διαπιστώνεται, δηλαδή, ότι το εθνικιστικό, ακροδεξιό κόμμα της Κύπρου, μέσα σε μια δεκαετία, *εξαπλασίασε* το ποσοστό του.

Σε ό,τι αφορά το μετεκλογικό τοπίο, δεν θα ήταν υπερβολή αν ισχυριζόταν κάποιος ότι μάλλον είναι ομιχλώδες, τόσο σε σχέση με το παρόν και το άμεσο μέλλον, όσο και σε σχέση με τις Προεδρικές Εκλογές του 2023. Το εκλογικό αποτέλεσμα, η κατανομή των εδρών στα επτά κόμματα που μπήκαν στη Βουλή (ΔΗΣΥ, ΑΚΕΛ, ΔΗΚΟ, ΕΛΑΜ, ΕΔΕΚ, ΔΗΠΑ και Κίνημα Οικολόγων) και οι μέχρι πρότινος πολιτικές στάσεις των εν λόγω κομμάτων δεν επιτρέπουν ασφαλείς προβλέψεις σε σχέση με την τύχη των κυβερνητικών Νομοσχεδίων ή των Προτάσεων Νόμου που θα τίθενται ενώπιον του Σώματος, ενώ, μέχρι αυτή τη στιγμή, τουλάχιστον, είναι παρακινδυνευμένο να χαραχτεί μία και μόνη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σε κόμματα πλήρους συμπολίτευσης και κόμματα πλήρους αντιπολίτευσης. Όταν γραφόταν το παρόν κείμενο, δεν είχε ξεκαθαρίσει ακόμα το θέμα της Προεδρίας της Βουλής, το οποίο είναι καθορισμένο για ψηφοφορία στην πρώτη ολομέλεια του Σώματος, στις 10 Ιουνίου 2021 και το οποίο, σε αρκετές περιπτώσεις στο παρελθόν δημιουργούσε ένα «κλίμα» διαμόρφωσης μελλοντικών συμμαχιών για τις Προεδρικές Εκλογές, που ακολουθούν μετά από 21 μήνες. Σε κάθε περίπτωση, η νέα Βουλή δεν θα κληθεί να επιτελέσει μόνο σύνηθες νομοθετικό έργο, αλλά θα κληθεί να τοποθετηθεί επί σύνθετων και σημαντικών μεταρρυθμίσεων, οι οποίες άρχισαν να συζητούνται τα προηγούμενα χρόνια, όπως για παράδειγμα η μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και η μεταρρύθμιση της Δικαιοσύνης και οι οποίες θα τεθούν ενώπιον του Σώματος στην πενταετία που μόλις άρχισε.

Η Κυπριακή Δημοκρατία βρίσκεται κυριολεκτικώς στην πιο κρίσιμη στιγμή της 60χρονης ζωής της κι ενώ μετρά, ήδη, 47 ολόκληρα χρόνια παράνομης τουρκικής κατοχής του μισού, περίπου, εδάφους της. Το αδιέξοδο στο Κυπριακό, τα μεγάλα προβλήματα της οικονομίας και της πανδημίας και τα πρωτόγνωρα φαινόμενα διαπλοκής και διαφθοράς δημιουργούν το πολιτικό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα πρέπει να λειτουργήσει η Βουλή και να ασκήσει τη νομοθετική εξουσία που της παρέχει το Σύνταγμα. Παράλληλα, η Βουλή θα πρέπει να μεριμνήσει για την όσο το δυνατόν πιο γρήγορη και ανθεκτική αποκατάσταση του κύρους της, το οποίο πλήγηκε καιρία τον περασμένο χρόνο, προκειμένου να μπορέσει να ανακτήσει την εμπιστοσύνη και το σεβασμό της κυπριακής κοινωνίας. Ένα τέτοιο εγχείρημα θα προσέδιδε πρόσθετη ιστορική σημασία στις εκλογές της περασμένης Κυριακής, οι οποίες έτσι κι αλλιώς ξεχωρίζουν ιστορικά για τους λόγους που ήδη αναφέρθηκαν.

Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΜΕΡΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

*Μαρία Παναγιώτου
Μέλος Κ.Ε. και Εκπρόσωπος Τύπου Κ.Σ. ΕΔΕΚ*

Abstract

The Parliamentary elections constitute the highest process of any democratic state. Therefore, their conclusion demands not only the analysis and evaluation of the result itself but also self-criticism in order to point out, possible mistakes and omissions. This article analyzes the election results for EDEK and explains why the far-right ELAM managed to almost double its percentages. It explains how the entire political system bears blame for this development and especially those who - instead of trying to highlight the real face of ELAM, focused on undermining EDEK.

Οι βουλευτικές εκλογές είναι η ύψιστη διαδικασία ενός δημοκρατικού πολιτεύματος. Ως εκ τούτου η ολοκλήρωσή τους επιβάλλει την ανάλυση και αξιολόγηση του αποτελέσματος αλλά και την αυτοκριτική για ενδεχόμενα λάθη και παραλείψεις.

Σε ότι αφορά το εκλογικό αποτέλεσμα της ΕΔΕΚ, για να το αξιολογήσουμε σωστά θα πρέπει να καταγράψουμε τους στόχους που είχε θέσει το κόμμα προεκλογικά και ποιοι από αυτούς επιτεύχθηκαν. Ειδικότερα, η ΕΔΕΚ είχε θέσει ως στόχο την αύξηση των ποσοστών της πέραν του 7,2% για να μπορέσει να διεκδικήσει θέση στην τρίτη κατανομή, να αυξήσει τον αριθμό των βουλευτών της και να διατηρήσει την θέση της ως 4^η κοινοβουλευτική δύναμη.

Είναι γεγονός πως δεν επιτεύχθηκαν όλοι οι στόχοι. Επιτεύχθηκαν όμως κάποιοι εξ αυτών και μάλιστα όχι ασήμαντοι. Η ΕΔΕΚ κατάφερε να αυξήσει τα ποσοστά της κατά 0,5% λαμβάνοντας σε απόλυτους αριθμούς 2.293 ψήφους περισσότερους από ότι το 2016. Επίσης κατάφερε να κερδίσει μία επιπλέον έδρα στην Λάρνακα, κάτι που είχε να συμβεί από το 1970.

Αυτό όμως το οποίο χρήζει ανάλυσης, κριτικής και εξήγησης είναι το ότι χαρίστηκε η 4^η κοινοβουλευτική θέση στο παράρτημα της Χρυσής Αυγής στην Κύπρο, το ΕΛΑΜ. Η λέξη «χαρίστηκε» δεν χρησιμοποιείται αβίαστα ούτε άνευ αιτίας. Το γεγονός ότι το ΕΛΑΜ κατάφερε να αυξήσει τα ποσοστά του κατά 3% και να πάρει συνολικά 6,78% οφείλεται σε μια σειρά από λόγους που θα πρέπει

να προβληματίσουν όλα τα πολιτικά κόμματα και κύρια αυτά που ανήκουν στο δημοκρατικό τόξο.

Ο πρώτιστος λόγος που συνέβη αυτό είναι η πολεμική που δέχθηκε η ΕΔΕΚ αμέσως μετά τις ευρωεκλογές λόγω των ποσοστών που έλαβε, γεγονός που συνέβαλε στο να κλιμακωθεί αυτή η πολεμική κατά την προεκλογική περίοδο των βουλευτικών εκλογών. Ένας επιπλέον λόγος που συνέβαλε σε αυτή την πολεμική είναι ο πολιτικός λόγος της ΕΔΕΚ στο κυπριακό και κύρια το γεγονός ότι αναδεικνύει στη βάση αρχειακών πηγών, συνταγματικών γνωματεύσεων και τρεχουσών πολιτικών δεδομένων πως η λύση Διζωνικής Δικοινοτικής Ομοσπονδίας είναι η πλέον νομιμοποιημένη μορφή διχοτόμησης. Αυτό εμποδίζει όλους εκείνους που άμεσα ή έμμεσα προωθούν τα διχοτομικά σχέδια της Τουρκίας.

Το γεγονός, ακόμη, ότι η ΕΔΕΚ εμπράκτως συμμετέχει στην πάταξη της διαφθοράς και της κάθαρσης μέσω συγκεκριμένων νομοθετικών προτάσεων που έχει καταθέσει αλλά και μέσω της αποκάλυψη σκανδάλων στη βάση στοιχείων, είναι επίσης ένας εκ των βασικών λόγων που δέχεται πολεμική από εκείνους τους πολιτικούς χώρους που δεν επιθυμούν να τερματιστεί η διαφθορά και η ημετεροκρατία.

Επιπλέον, το ότι η ΕΔΕΚ απέδειξε εμπράκτως κατά την ψήφιση του αναθεωρημένου προϋπολογισμού πως είναι δίπλα στους πολίτες και πως πρώτιστη της έγνοια είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής τους, θορύβησε τις υπόλοιπες δυνάμεις που αντιλήφθηκαν πως η ΕΔΕΚ θα μπορούσε να αποκτήσει μεγαλύτερο έρεισμα ανάμεσα στους πολίτες.

Στην ίδια κατεύθυνση μερίδιο ευθύνης για την άνοδο του ΕΛΑΜ έχουν και όλοι όσοι παρασκηνακά διέδιδαν ανυπόστατες φήμες και εκτόξευαν λάσπη ενάντια στον Πρόεδρο της ΕΔΕΚ, θεωρώντας αφελώς πως δεν κτυπούσαν την ΕΔΕΚ αλλά προσωπικά τον Μαρίνο Σιζόπουλο. Δεν αντιλαμβάνονταν πως όσο κι' αν διαλαλούσαν πως ήταν «ΕΔΕΚίτες» και πως πάνω απ' όλα αυτό που τους ενδιέφερε ήταν το κόμμα, στην πράξη, για να ικανοποιήσουν τους δικούς τους προσωπικούς ιδιοτελείς στόχους δεν υπονόμειαν τον Μαρίνο Σιζόπουλο αλλά την ΕΔΕΚ και όλα όσα έκτισε ο Βάσος Λυσσαρίδης.

Όλα τα πιο πάνω αποτέλεσαν τον βασικό λόγο που η ΕΔΕΚ δέχθηκε έναν ανελέητο πόλεμο από πολιτικές δυνάμεις που αντί να ενοχλούνται από το ότι το ΕΛΑΜ γιγαντωνόταν, ενοχλούνταν από την ΕΔΕΚ και τον πολιτικό της λόγο. Ως εκ τούτου «χάρισαν» στο ΕΛΑΜ την 4^η κοινοβουλευτική θέση και γιγάντωσαν το παράρτημα μίας εγκληματικής οργάνωσης. Δυνάμωσαν αυτούς που δεν τιμούν τους νεκρούς του πραξικοπήματος και έφεραν την Τουρκία και την εισβολή στον τόπο μας, ενίσχυσαν αυτούς που είναι φυγόστρατοι και φυγόμαχοι και εκείνους που συνδέονται με πρόσωπα που φιγουράρουν στις στήλες των εφημερίδων για εγκληματικές ενέργειες.

Τα δεδομένα πλέον δεν αλλάζουν. Μόνη μας ελπίδα να μην θρηνήσουμε ακόμα έναν Παύλο Φύσσα για να αντιληφθούμε ποιο είναι το πραγματικό πρόσωπο της ηγεσίας του ΕΛΑΜ και όσων πρεσβεύει.

***Res Ipsa Loquitur*: ΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2021 ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ**

*Σωτήρης Κάττος, PhD Political Sociology
Senior Fellow, Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών
Υποθέσεων, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας*

Abstract

This brief article attempts to provide a preliminary analysis of the 2021 parliamentary elections in the Republic of Cyprus. I argue that the political hegemony of the two dominant political parties i.e. Conservative DYSY and the party of the Left AKEL, to a greater extent, have been experiencing a steady political containment. This election also exhibits the emergence of a new social reality. That is, it manifests the consolidation of a new political organicity, namely a rejuvenated political landscape with an unequivocal neo-nationalist orientation. The political agency that encapsulates this nascent hegemonic force bears a name: ELAM (Nationalist Popular Front).

Τα εκλογικά αποτελέσματα συνιστούν κοινωνιολογικά ένα πολιτικό-νομικό προϊόν. Αποτελούν πολιτικό παράγωγο αποτύπωσης των σχέσεων ισχύος στη κοινωνία στη συγκεκριμένη ιστορική συγκυρία. Το ερώτημα που προκύπτει *ipso facto* περιστρέφεται γύρω από την ιχνηλάτηση των συντελεστών της παραγωγής του εκλογικού αποτελέσματος. Για διευκόλυνση της ανάλυσης παραθέτω εν συντομία κάποια χρήσιμα εκλογικά αριθμητικά δεδομένα. Από το 2011 μέχρι το 2021 καταγράφεται μια συνεχής συρρίκνωση της πολιτικής ηγεμονίας των δύο μεγάλων κομμάτων ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ, για διαφορετικούς θα έλεγα λόγους. Ο ΔΗΣΥ το 2011 έλαβε 138.682 [34,28%], το 2016 107.825 [30,69%] και το 2021 99.330 [27,27%]. Αντίστοιχα το ΑΚΕΛ έλαβε 132.171 [32,67%], 90.204 [25,67%] και 79.910 [22,3%]. Η αποχή κυμάνθηκε αντίστοιχα στο 21,3%, 33,26% και 34,28%. Σε μια δεκαετία ο ΔΗΣΥ έχασε 40.000 περίπου ψήφους ή ποσοστιαία 19% περίπου της εκλογικής του δύναμης, ενώ το ΑΚΕΛ την ίδια περίοδο απώλεσε 53.000 ή 32% περίπου της εκλογικής του δύναμης. Η χρησιμότητα των δεδομένων αυτών είναι σε συνάρτηση της ενσωμάτωσης τους σε ένα αναλυτικό κοινωνιολογικό πλαίσιο. Καθότι μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, διευκολύνεται η ανάδειξη σημαντικών σημείων αναφοράς τα οποία εν δυνάμει χαρτογραφούν την πολιτική δυναμική και αποτυπώνουν με σχετική βεβαιότητα τον ιστορικό χαρακτήρα της δεδομένης συγκυρίας. Κατά πόσον δηλαδή συνιστούν οργανικά στοιχεία του ιστορικού σχηματισμού ή όχι.

Κατά την άποψη μου το αναλυτικό πλαίσιο οροθετείται από τρεις αλληλεξαρτώμενες δυνάμεις: 1) Τη Δημογραφία, 2) την Ιστορία και 3) τη Θεσμική Ανισότητα ή το Σύστημα Κοινωνικής Διαστρωμάτωσης.

Η διαλεκτική τους δυναμική καθορίζει συμπεριφορές, στάσεις, τάσεις και εν γένει την διαμόρφωση και άρθρωση συλλογικών συμφερόντων και πολιτικών αφηγημάτων.

Σ' ότι αφορά τη Δημογραφία, το 80% περίπου του ελληνοκυπριακού πληθυσμού ή ήταν αγέννητο ή 14 χρόνων το 1974. Επομένως η δυναμική της Δημογραφίας όχι μόνο διαφοροποιεί την ιστορική μνήμη αλλά την επαναπροσδιορίζει επίσης ως προς την πολιτική, οικονομική και γενικότερα την κοινωνιολογική ερμηνεία της ιστορικότητας του 1974. Αναπόφευκτα τα γεγονότα του 1974 ενίσχυσαν τους μηχανισμούς διαφύλαξης και θεσμικής ανάδειξης της εθνικής ταυτότητας ως μηχανισμού προστασίας της ιστορικής μνήμης ως προς την αναγκαιότητα της επαναδιακδίκησης της εθνικής απώλειας του 1974. Ως εκ τούτου το κυρίαρχο πολιτικό αφήγημα της Κυπριακής πολιτείας και κοινωνίας όχι μόνο διατήρησε τον εθνοκεντρικό του χαρακτήρα αλλά τον ενίσχυσε περαιτέρω μέσα από την εκπαιδευτική πολιτική. Το κυρίαρχο ηγεμονικό αφήγημα της ΕΟΚΑ ενισχύεται ακόμη περισσότερο και σε συνδυασμό με την επιλεκτική καταγραφή της ιστορίας και την δημογραφική διαφοροποίηση της ιστορικής μνήμης αναδύονται νέο-εθνικιστικές δυναμικές, ενώ το κόμμα της Θεσμικής Αριστεράς αποκαθλώνει τον Υπουργό Παιδείας Ανδρέα Δημητρίου επί κυβερνήσεως Χριστόφια καθ' υπόδειξιν της Εκκλησίας. Τον θεωρούσε επικίνδυνο και ιδεολογικό της αντίπαλο. Συνεπώς η εξασφάλιση της ερμηνευτικής αξιοπιστίας για την δυναμική των σχέσεων ισχύος προϋποθέτει την ιστορική πλαισιοποίηση του κοινωνικο-πολιτισμικού πεδίου στο νησί. Όπως αναφέρουν οι Kincheloe and McLaren (2002) η ιδέα της ηγεμονικής ιδεολογίας αποτελεί κριτική επιστημολογική παράμετρο.

Η θεσμική Αριστερά απέτυχε να κατανοήσει κοινωνιολογικά και ιστορικά την πολιτισμική δυναμική και τις πολιτικές της εθνικής ταυτότητας στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα. Στις αναλύσεις της πρυτάνευσε και κυριάρχησε το στοιχείο της συστημικότητας ως ο εγγυητικός μηχανισμός της πολιτικής της αναπαραγωγής, παραγνωρίζοντας όμως την κοινωνιολογική διαχρονικότητα του ιστορικού πλαισίου από το 1964 και μετά. Μια περίοδος που σηματοδοτεί το ιδεολόγημα του δεύτερου μικρότερου ελληνικού κράτους. Η ηγεμονία της ελληνοποίησης εξήλθε αλώβητη πολιτικά τόσο στην περίοδο της Προεδρίας Βασιλείου του 1988-93 όσο και στην Προεδρία Χριστόφια 2008-13. Και οι δύο πενταετίες δεν κατάφεραν να αναπτύξουν και να αναδείξουν ένα εναλλακτικό και αξιόπιστο ηγεμονικό αφήγημα. Τουναντίον η Προεδρία Χριστόφια σηματοδοτεί την απαρχή του ενταφιασμού της πολιτικής επιρροής του ΑΚΕΛ στα πολιτικά δρώμενα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η επίλυση του εθνικού θέματος συνιστούσε ακόμη ένα ισχυρό ιδεολόγημα ή ακόμη για αρκετούς το κυρίαρχο ζήτημα στην κεντρική πολιτική σκηνή.

Το 2004 το ΑΚΕΛ συνταυτίστηκε με το πλειοψηφικό ΟΧΙ στο Σχέδιο Ανάν [δεν αξιολογώ το σχέδιο] χωρίς να εκτιμά με ιστορική και πολιτική επάρκεια ότι η μόνη αντίρροπη δύναμη προς την ηγεμονία της ελληνοποίησης ήταν η λύση του Κυπριακού προβλήματος και κατ' επέκταση η αποδόμηση του αφηγήματος της ελληνοποίησης. Πέραν τούτου μέσα από την πολιτική του συμπεριφορά (π.χ. μνημόνια) το ιδεολογικό του αφήγημα περί επανένωσης και ειρηνικής συμβίωσης μεταξύ των δύο κοινοτήτων αποδυναμώθηκε, αν όχι αυτοακυρώθηκε από τη δημογραφική δυναμική και το διαχρονικό εθνοκεντρικό αφήγημα της Κυπριακής πολιτείας. Έτσι το ΑΚΕΛ, η θεσμική Αριστερά αποδυναμώθηκε περαιτέρω.

Ο ΔΗΣΥ κατάφερε να περιορίσει τις απώλειές του σχετικά μέσα από την πολυτασική πολιτική του κουλτούρα. Μιας πολιτικής κουλτούρας που λειτούργησε περιεκτικά καθότι κινείτο στα όρια της περιστασιακής πολιτικής ηθικής, μεταξύ σφύρας και άκμονος, ήτοι αντιμάχεται από τη μια την νεοεθνικιστική του φράξια και από την άλλη με την κοσμοπολίτικη νεοφιλελεύθερη οικονομική του ελίτ και ακροβατώντας σε τεντωμένο σχοινί για να διαφυλάξει τη συνεχώς συρρικνούμενη κληριδική πολιτική κληρονομιά. Κατάφερε έτσι να περιορίσει τις απώλειές του ως προς την πολιτική και κοινωνική του επιρροή.

Κι έρχομαι τώρα στο σύστημα κοινωνικής διαστρωμάτωσης, δηλαδή το σύστημα της θεσμικής κοινωνικής ανισότητας που εκφράζει την ισχυρότερη κοινωνική κανονικότητα στην ελληνοκυπριακή κοινωνία. Αποτελεί επίσης την κυρίαρχη συνθήκη για να εξηγήσει και να ερμηνεύσει κανείς τους συσχετισμούς ισχύος στην κοινωνία. Κοινωνιολογικά συστήματα κοινωνικής διαστρωμάτωσης αντέχουν στον χρόνο σκληραίνουν με την παρέλευση του χρόνου και ρυθμίζουν την σταθερότητα, την τάξη και τη σύγκρουση. Ρυθμίζει δηλαδή τα καθημερινά μας βιώματα. Αυτά πλέον δεν είναι συγκυριακά έχουν καταστεί οργανικά. Κι εδώ το ΑΚΕΛ παρουσιάζεται με θεσμική αναλυτική ανικανότητα.

Από το 1995 ως το 2000 το κατά κεφαλήν εισόδημα παραμένει αμετάβλητο γύρω στις US\$15.000. Το 2003 ανέβηκε στις \$20.252 μία αύξηση κατά 26%, ενώ το 2004 τη χρονιά του δημοψηφίσματος ανήλθε στις \$23.793 μία αύξηση της τάξης του 17,4%. Σωρευτικά από το 2000-2004 αποτυπώνεται μία αύξηση κοντά στο 35%, σε τέσσερα μόνο χρόνια. Το 2004 κλήθηκε η ελληνική κοινότητα να αποφανθεί επί του Σχεδίου Ανάν, εν μέσω μίας νέας οργανικής κανονικότητας επιβεβαιώνοντας το μαρξιστικό κοινωνιολογικό αξίωμα ότι η βούληση της οικονομίας καθορίζει πολιτικές διαδικασίες και πρακτικές. Συνεπικουρούμενη από τη πολιτική ηγεμονία της ελληνοποίησης, συγκροτούσαν τις κυρίαρχες δυνάμεις ως προς τον μελλοντικό πολιτικό προσανατολισμό του νησιού. Το 2008 το κατά κεφαλή εισόδημα ανέβηκε στις \$35.397.

Αυτές οι δύο οργανικές παράμετροι έχουν προσδώσει πολιτική και ιστορική δυναμική στο ΕΛΑΜ. Το 2011 εξασφάλισε 4.354 ψήφους[1,08%], το 2016, 13.041[3,7%] και εισέρχεται στη Βουλή ενώ το 2021 εξασφαλίζει 24.255 ψήφους [6,78%] και καθίσταται το 4^ο κοινοβουλευτικό κόμμα. Στον βαθμό που το ΕΛΑΜ μέσα από την πολιτική του πρακτική αποκόψει τον ομφάλιο λώρο με τη Χρυσή Αυγή και αποποιηθεί διακηρυκτικά την οποιαδήποτε μελλοντική διασύνδεσή του με φασιστικές παρατάξεις ή μέτωπα θα αποτελέσει την κυριότερη απειλή ως προς την πολιτική ηγεμονία του ΔΗΣΥ απέναντι στην εθνικόφρονα παράταξη.

Με δεδομένο το κυρίαρχο εθνοκεντρικό αφήγημα της Κυπριακής πολιτείας και την σχεδόν πλήρη αποτελμάτωση του Κυπριακού προβλήματος ,το ΕΛΑΜ, σε αντίθεση με άλλους περιστασιακούς πολιτικούς μηχανισμούς, παρουσιάζεται ως μία αναδυόμενη ηγεμονική πολιτική δύναμη. Μία δυναμική που είναι απολύτως εφικτή με ό,τι ιστορικά αυτό συνεπάγεται.

REFERENCE:

Kincheloe, J. and McLaren, P., (2002). Rethinking Critical Theory and Qualitative Research, in Y. Zou and E. Trueba (Eds) *Ethnography and Schools: Qualitative Approaches to the Study of Education*, (pp.87-138). Amazon

Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ 2021

*Αλεξία Σακαδάκη
Κοινωνιολόγος
Μέλος Πολιτικής Επιτροπής Κινήματος Οικολόγων –
Συνεργασία Πολιτών*

Abstract

After a period of political scandals and nepotism with the involvement of party officials and high-ranking officials it was expected to have a reshuffle of the party scene. Perhaps for the first time, the public interest shifted from the Cyprus problem, which has always been a priority, to the issues of corruption. However, the percentages of the bigger parties slightly reduced, the presence of the far right in the House of Representatives increased and the number of parliamentary parties decreased.

It has been a toxic and intense pre-election period with tensions and propaganda. Also, it was a period of a global pandemic with many challenges that created a state of fear and insecurity. In times of emergency, it is unusual for citizens to shift politically, as they tend to avoid further changes that would cause even more uncertainty; something that is mainly observed in the Mediterranean countries. On the other hand, globally, there is an increase of the far-right wing in times of economic and health crisis, something noticed in Cyprus, as well.

Due to the pandemic, the election campaign focused on digital means. The parties with strong organizational mechanisms managed to overcome the obstacles of the pandemic and kept the traditional campaigning methods, managing to keep in touch with people who prefer personal contact and may not have the means or interest to follow social media.

The abstention rate increased once again, reaching 34,28%. The debate on the horizontal vote does not find suitable ground by the parliamentary parties AKEL - DIKO - EDEK - ELAM, although most citizens are asking for it. Political scandals, nepotism, the decline of the prestige and credibility of the House of Representatives have been strong enough factors to keep young people far from the polls. The process of registering new voters remains outdated thus there are many new voters (80.000) not registered. The Ministry of Interior failed to meet the challenges and proceed with the electronic - if not automatic - registration of new voters.

It is unfortunate that in recent years there has been a setback in terms of equal representation reaching the current data with only eight women elected at the House of Representatives. The new Parliament should prioritize the enactment of rules of transparency and control, to prevent the recurrence of scandals and corruption.

Οι βουλευτικές εκλογές αναμενόταν να φέρουν μια ανακατάταξη του κοινοβουλευτικού σκηνικού με διαφοροποιήσεις των δυναμικών στη νέα Βουλή των Αντιπροσώπων, αφού προηγήθηκε μια περίοδος πολιτικών σκανδάλων και διασυρμού, διαπλοκής και νεποτισμού με την εμπλοκή κοινοβουλευτικών στελεχών και υψηλόβαθμων αξιωματούχων της παρούσας κυβέρνησης. Ίσως για πρώτη φορά το ενδιαφέρον του κοινού παρουσίασε μετακίνηση από το κυπριακό πρόβλημα που διαχρονικά θέτει ως προτεραιότητα, στα ζητήματα διαφθοράς και διαπλοκής. Ωστόσο, το τελικό εκλογικό αποτέλεσμα άφησε ελαφρώς μειωμένα τα ποσοστά των μεγαλύτερων κομμάτων, αυξημένη την παρουσία της ακροδεξιάς στην Βουλή των Αντιπροσώπων και μειωμένο τον αριθμό των κοινοβουλευτικών κομμάτων.

Είναι γεγονός ότι η προεκλογική περίοδος ήταν τοξική και έντονη, όπως χαρακτηρίστηκε από πολλά πολιτικά στελέχη. Το τοξικό σκηνικό, είναι κάτι που παρατηρείται σε προεκλογικές περιόδους, με τα πολιτικά κόμματα στην προσπάθειά τους να παρουσιάσουν τις θέσεις τους να καταλήγουν σε εντάσεις, μαύρη προπαγάνδα και διαπληκτισμούς. Μια πολιτική κουλτούρα, που εκτιμώ πως έχει κουράσει τους πολίτες. Αρχηγοί και εκπρόσωποι κομμάτων, μπήκαν στη διαδικασία να εκσφενδονίζουν ψευδείς κατηγορίες κατά των πολιτικών τους αντιπάλων δημιουργώντας μια εικόνα πολιτικής ταυρομαχίας. Στην παρούσα χρονική στιγμή, η ένταση είχε αυξηθεί πέραν του συνηθισμένου, με αφορμή τα πολιτικά σκάνδαλα που βαραίνουν την παρούσα κυβέρνηση και στελέχη των μεγαλύτερων κυρίως κομμάτων. Ήταν αναμενόμενο ότι τα κόμματα και κινήματα της αντιπολίτευσης, θα αποτελούσαν τη φωνή των οργισμένων πολιτών με έντονες τοποθετήσεις κατά της διαπλοκής και της διαφθοράς.

Δεν πρέπει να αγνοηθεί το γεγονός ότι οι εκλογές διεξήχθησαν σε μια κατάσταση παγκόσμιας πανδημίας, με πολλές προκλήσεις. Προηγήθηκαν περίοδοι lock down, απαγόρευσης διακίνησης, έντονης ανησυχίας για την υγεία, κλείσιμο επιχειρήσεων, αβεβαιότητα και αμφισβήτηση. Ήταν μια αλυσίδα γεγονότων που ενδεχομένως να προκάλεσε την ανησυχία των πολιτών για το διαφορετικό και για την αλλαγή. Σε περιόδους έκτακτης ανάγκης, οι πολίτες δύσκολα μετακινούνται πολιτικά για να αποφύγουν περαιτέρω αλλαγές που θα προκαλέσουν ακόμα περισσότερη αβεβαιότητα. Αυτό είναι κάτι που παρατηρείται κυρίως στις μεσογειακές χώρες. Από την άλλη, σε παγκόσμιο επίπεδο, παρατηρείται άνοδος των ακροδεξιών στοιχείων σε περιόδους οικονομικής και υγειονομικής κρίσης, κάτι που είδαμε να συμβαίνει και στην Κύπρο.

Επίσης, λόγω της πανδημίας, η προεκλογική εκστρατεία είχε πιο έντονο από ποτέ άλλοτε τον ψηφιακό χαρακτήρα. Οι παραδοσιακές συνάξεις και εκδηλώσεις αντικαταστάθηκαν από τις διαδικτυακές συζητήσεις. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είχαν την τιμητική τους. Τα κόμματα με τους δυνατούς οργανωτικούς μηχανισμούς κατάφεραν να ξεπεράσουν τα εμπόδια της πανδημίας και τήρησαν την παραδοσιακή εκστρατεία (βλέπε ΔΗΠΑ), καταφέροντας να κρατήσουν την επαφή τους με ανθρώπους που προτιμούν την προσωπική επαφή και ενδεχομένως να μην έχουν τα μέσα ή το ενδιαφέρον για να παρακολουθούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Το ποσοστό της αποχής αυξήθηκε για άλλη μια φορά αγγίζοντας το 34,28%. Οι λόγοι της αποχής, θεωρώ πως ποικίλουν. Αρχικά είναι σημαντικό να γίνει αντιληπτό ότι τα μεγαλύτερα κόμματα ευνοούνται από την αποχή βλέποντας αύξηση στα ποσοστά τους από την αναγωγή που γίνεται λόγω αποχής. Η συζήτηση για την οριζόντια ψηφοφορία δεν βρίσκει πρόσφορο έδαφος από τα κοινοβουλευτικά κόμματα ΑΚΕΛ – ΔΗΚΟ – ΕΔΕΚ – ΕΛΑΜ, παρόλο που η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών την επιζητεί, δημιουργώντας περαιτέρω απαξίωση και άρνηση των πολιτών. Τα πολιτικά σκάνδαλα, ο νεποτισμός, η πτώση του κύρους και της αξιοπιστίας της Βουλής των Αντιπροσώπων υπήρξαν αρκετά ισχυροί παράγοντες για να απομακρύνουν τους νέους κυρίως από τις κάλπες. Επιπλέον, ένας μεγάλος αριθμός νέων ψηφοφόρων (γύρω στις 80.000), δεν είναι εγγεγραμμένοι, γεγονός που επίσης πρέπει να προβληματίσει την πολιτεία. Η διαδικασία εγγραφής νέων ψηφοφόρων παραμένει απαρχαιωμένη, χωρίς να αξιοποιούνται τα νέα τεχνολογικά εργαλεία. Σε μια περίοδο πανδημίας όπου ήταν ανάγκη να μειωθούν οι προσωπικές επαφές, το Υπουργείο Εσωτερικών δεν κατάφερε να ανταπεξέλθει των προκλήσεων και να προχωρήσει στην ηλεκτρονική – αν όχι αυτόματη – εγγραφή νέων ψηφοφόρων, αναγκάζοντας τους νέους ψηφοφόρους να μπαίνουν σε δαιδαλώδεις διαδικασίες, θέτοντας τον εαυτό τους σε υγειονομικό κίνδυνο. Ας μην ξεχνάμε ότι την περίοδο εγγραφής στους εκλογικούς καταλόγους, υπήρχε περιορισμός διακίνησης με ένα ή δυο sms την ημέρα.

Δεν θα μπορούσα να μην σχολιάσω την απουσία γυναικών από το κοινοβούλιο. Η ντροπιαστική συρρίκνωση του αριθμού των γυναικών στα έδρανα της Βουλής, είναι αποτέλεσμα της απουσίας πολιτικής για την ισότητα. Σε ένα ανδροκρατούμενο κοινοβούλιο οι πολιτικές για την ισότητα δεν τίθενται ως προτεραιότητα, με αποτέλεσμα να πλήττεται η κοινωνία ευρύτερα εφόσον δεν διασφαλίζεται η ένταξη της γυναίκας στην αγορά εργασίας. Είναι λυπηρό που τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένα πισωγύρισμα σε σχέση με την ισότιμη αντιπροσώπευση ξεκινώντας από τις Βουλευτικές Εκλογές του 2016 και προχωρώντας με τις δημοτικές εκλογές 2016, Ευρωεκλογές 2019 (καμία γυναίκα δεν εκλέγηκε) και φτάνοντας στα σημερινά δεδομένα με οχτώ μόνο γυναίκες μεταξύ των 56 βουλευτών.

Οι βουλευτικές εκλογές έχουν τελειώσει, αλλά τα μεγάλα προβλήματα της κοινωνίας δεν θα εξαφανιστούν έτσι απλά. Όπως φάνηκε σε όλες σχεδόν τις δημοσκοπήσεις που έγιναν (περισσότερες από 25), οι πολίτες ανησυχούν για τα προβλήματα διαφθοράς και διαπλοκής, για τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας, την ανεργία, την υγεία, την παιδεία, το περιβάλλον, την πορεία του Κυπριακού. Η νέα Βουλή θα πρέπει να θέσει ως προτεραιότητα τη θεσμοθέτηση κανόνων διαφάνειας και ελέγχου: από το πόθεν έσχες πολιτικών προσώπων μέχρι τη διαχείριση του Ταμείου Ανάκαμψης. Να μην επιτρέψει να επαναληφθούν σκάνδαλα διαπλοκής και διαφθοράς και ούτε φαινόμενα νεποτισμού.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

*Χριστόφορος Χριστοφόρου
Πολιτικός αναλυτής, εμπειρογνώμονας του Συμβουλίου
της Ευρώπης στα ΜΜΕ και τις εκλογές*

Abstract

Greek Cypriot political parties are failing to grasp the changes in society and the coming end of the present party system. The cleavage left – right established since the 1940s and the multiparty polarised system born in the 1970s have been in decline after the 2001 elections. Massive shift of votes to alternative vote or abstention are likely to be a permanent loss for traditional parties. The weakening of the cleavage left - right affect drastically the efficiency of electoral campaigns. Campaigns based on polarisations as a means to consolidate party vote, are inefficient or much less efficient than they used to be. As a result of the fragmentation of the political party system, no alliances can form a majority vote, while electing the President of the Republic will require not only party alliances but also achieving an even more difficult broad consensus at the grassroots level. Party leaderships do not seem to be able to effectively respond to these challenges.

Τα ελληνοκυπριακά παραδοσιακά κόμματα αδυνατούν να συλλάβουν τις τάσεις που αναπτύσσονται στην κοινωνία και να αισθανθούν τον παλμό των πολιτών. Η αδυναμία αυτή επιταχύνει την πορεία για το τέλος του παρόντος κομματικού συστήματος. Η αποτυχία να αντιληφθούν την πραγματικότητα, επεφύλαξε στο Δημοκρατικό Συναγερμό (ΔΗΣΥ) και το Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού (ΑΚΕΛ) δυσάρεστες εκπλήξεις στις βουλευτικές εκλογές του 2016: Η απόπειρα τους να εκβάλουν από το Κοινοβούλιο μικρότερα κόμματα, με την αύξηση στο διπλάσιο του εκλογικού ορίου για τη δεύτερη κατανομή εδρών κατέληξε σε εντελώς αντίθετο αποτέλεσμα. Η σημαντική μάζα ψήφων η οποία δόθηκε σε μικρότερους σχηματισμούς και οδήγησε σε Βουλή με οκτώ κόμματα ήταν σαφής ένδειξη της δυσαρέσκειας μεγάλου τμήματος των πολιτών απέναντι στον αυταρχισμό. Συνάμα, η απώλεια συνολικά 100,000 ψήφων από τα τέσσερα παραδοσιακά κόμματα σε σχέση με τους αντίστοιχους αριθμούς των εκλογών του 2011, μπορεί να λεχθεί πως σήμανε το τέλος του κομματικού συστήματος όπως είχε καθιερωθεί από το 1976. Μπορεί να υποστηριχθεί πως τα παραδοσιακά κόμματα απέτυχαν να διαγνώσουν τις τάσεις που αναπτύσσονταν στο πολιτικό και κομματικό σύστημα, με αφετηρία το 2004 και το 2006.

Η κατανομή της ψήφου στις εκλογές του 2021, επιβεβαίωσε πως το πολυκομματικό σύστημα με έντονα χαρακτηριστικά διπολισμού βρίσκεται σε πορεία ριζικών αλλαγών, χωρίς ενδείξεις πως μπορεί να υπάρξει επιστροφή. Η αξιοσημείωτη διαφορά των αποτελεσμάτων του 2021 σε σχέση με το 2016, δηλαδή, η πορεία μετακίνησης της ψήφου, με μικρή αύξηση της αποχής στις τελευταίες εκλογές, δεν αλλάζει την ουσία των τάσεων. Το γεγονός πως συντριπτικό μέρος της μετακινούμενης ψήφου δόθηκε σε νέα σχήματα, ακόμα και σε αυτά που είχαν ζωή μόνο μερικών μηνών, παραπέμπει στο συμπέρασμα πως, για διάφορους λόγους, οι ψηφοφόροι προτίμησαν να επενδύσουν παρά να ακυρώσουν την ψήφο τους. Είτε θέλησαν να ενισχύσουν νέες ιδέες ή να υπηρετήσουν θέσεις ή συμφέροντα επιμέρους ομάδων, όπως η ομάδα Αμμόχωστος – Για την Κύπρο και το Κόμμα των Κυνηγών, η μεταφορά της ψήφου από τα παραδοσιακά κόμματα κρίνεται σαν κίνηση με μακροπρόθεσμη προοπτική. Προδιαγράφει πρόθεση μόνιμης μετακίνησης από τα παραδοσιακά κόμματα, αν αυτά δεν αναθεωρήσουν τη σχέση τους με την κοινωνία.

Εγείρεται κατ' αρχή το ερώτημα, τι ακριβώς αλλάζει; Ποιες μπορεί να είναι οι επενέργειες των αλλαγών στο πολιτικό σύστημα και το πολιτικό γίνεσθαι γενικά;

Ο διπολισμός και η διαιρετική τομή δεξιά – αριστερά που διαμορφώθηκαν στη δεκαετία του 1940, με αφετηρία την ίδρυση του ΑΚΕΛ (Απρίλης 1941) κυριάρχησαν στην πολιτική και κομματική σκηνή της ελληνοκυπριακής κοινότητας για έξι τουλάχιστον δεκαετίες. Με τη δημιουργία νέων κομμάτων από τη δεκαετία 1970, ο διπολισμός παρέμεινε ισχυρός στο πλαίσιο ενός πολυκομματικού συστήματος, διατηρώντας ποσοστά μεταξύ 60 μέχρι 70%.

Παρά τη δευτερεύουσα σημασία διαιρετική τομή Μακαριακών /ενωτικών ή αντι- Μακαριακών, και την εντύπωση πως στο πολυκομματικό σκηνικό δεν μπορούσε πλέον να εκφραστεί η διαιρετική τομή δεξιά – αριστερά, η διαίρεση εξακολουθούσε να είναι παρούσα στο επίπεδο της κοινωνίας. Η κοινωνία ήταν πλήρως διχασμένη, σε ποσοστό περίπου 50 / 50, στοιχείο πλήρως διακριτό στις προεδρικές εκλογές. Από το 1988 μέχρι το 2003, όλες οι αναμετρήσεις κρίθηκαν με μικρό αριθμό ψήφων, από 2000 μέχρι 6000.

Ανεξάρτητα από τη δυναμική που εμφάνιζαν οι προεκλογικές εκστρατείες, πέρα από ποια κόμματα προέρχονταν σε συμφωνίες, πέρα από την αίγλη ή τα προσόντα των υποψηφίων, το τελικό αποτέλεσμα κρινόταν με μικρή διαφορά, υποδεικνύοντας την κοινωνική διάσταση της ψήφου, στη βάση δεξιά – αριστερά. Πρόσθετα, όταν αναλύσουμε την ψήφο σε περιπτώσεις συμμαχιών, σε τοπικές εκλογές, αλλά και βουλευτικές, παρατηρούμε πως σε κοινότητες με ισχυρή δεξιά ιδεολογία πολλοί ψηφοφόροι του ΔΗΚΟ δεν ψηφίζουν υποψηφίου του ΑΚΕΛ, η ψήφος διασπάται.

Μετά την τελευταία έξαρση διπολισμού, το 2001, όταν ΑΚΕΛ και ΔΗΣΥ αθροίζουν σχεδόν 68,7%, με αποχή μόνο 8,25%, τα δύο κόμματα, όπως επίσης το Δημοκρατικό Κόμμα (ΔΗΚΟ) και η Ενιαία Δημοκρατική Ένωση Κέντρου (ΕΔΕΚ), αδυνατούν να αντιληφθούν την κρίση του κομματικού φαινομένου. Μπροστά στη σημαντική απώλεια επιρροής, μα, επίσης, τη μεγάλη κρίση αξιοπιστίας που αποτυπώνουν οι έρευνες κοινής γνώμης, αρκούνται σε φραστικές διατυπώσεις ανησυχίας. Ταυτόχρονα, νέα σχήματα, 'πλανόδιοι' στο πολιτικό σύστημα αποδεικνύονται πρόσκαιρα. Παρά ταύτα, υποχωρεί όχι μόνο ο διπολισμός, μα και το τετραπρόσωπο κομματικό σύστημα. Σε σχέση με το 2001, ΑΚΕΛ και ΔΗΣΥ απώλεσαν 36% των ψήφων τους, το 2021, έστω και αν ο αριθμός ψηφοφόρων αυξήθηκε κατά 90,000 (19%).

Η αποξένωση των πολιτών που εκφράζεται με πρόσκαιρη ψήφο σε ορισμένα νέα σχήματα και μεγάλη αύξηση της αποχής γίνεται πλέον δομικό χαρακτηριστικό της πολιτικής ζωής.

Παρά το πρόσκαιρο ορισμένων σχημάτων, τα οποία εναλλάσσονται στο πολιτικό σκηνικό, δεν διαφαίνονται ενδείξεις για επάνοδο ψήφων σε παραδοσιακά κόμματα. Το φαινόμενο της αποξένωσης γίνεται μόνιμο και ο κατακερματισμός της ψήφου είναι το νέο στοιχείο το οποίο καλούνται τα κόμματα να διαχειριστούν. Η πόλωση σε εκλογές αποφέρει πενιχρά αποτελέσματα, ενώ το αποτέλεσμα που θα έχουν συμμαχίες που αποβλέπουν σε εκλογή προέδρου της Δημοκρατίας παραμένει επισφαλές. Ουδεμία πλέον συμμαχία ή συνεργασία μπορεί να διασφαλίσει πλειοψηφίες.

Την επόμενη μέρα της εκλογής 2021, μπροστά στις δηλώσεις και τις ερμηνείες για το αποτέλεσμα, όπως επίσης τις γενικές πολιτικές τοποθετήσεις, εγείρεται το ερώτημα κατά πόσο τα κόμματα και η κυβέρνηση είναι ικανά να ανταποκριθούν στις προκλήσεις ενός κερματισμένου πολιτικού και κομματικού σκηνικού. Μπορούν να εξεύρουν λύσεις και να δώσουν απαντήσεις στα προβλήματα που απασχολούν την κοινωνία;

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΙΣ ΕΠΕΛΞΑΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ

*Γεώργιος Σαρρής
Σύμβουλος ερευνών κοινής γνώμης-δημοσκοπήσεων και
αναλυτής εκλογών*

*Μάριος Σαρρής
Επίκουρος καθηγητής της κοινωνικής ανθρωπολογίας στο
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας*

Abstract

In a particularly intense and long election campaign preceding the 2021 parliamentary elections, corruption has been at the forefront of the opposition parties' election agenda. Corruption dominated public discussion in a political environment where the continuous decline in the electorate's trust to representative institutions and a strong social dissatisfaction prevailed.

However, a careful examination of qualitative findings from several opinion polls, reveals that corruption is not the critical parameter determining the electoral behaviour of Cypriots. Instead, political and economic stability is prioritized as the most important parameter considered by the electorate, an indication already confirmed as valid in recent election history.

The results of the 2021 parliamentary elections show that the electorate voted for political and economic stability. The political parties that gave great importance to the issue of corruption in the run-up to the elections and voted against the approval of the state budget, either suffered great losses or saw their voting expectations not materializing. On the contrary, the parties that kept a positive stance towards the approval of the budget or even promoted the need for consensus had small or large electoral gains. Most importantly, the electorate vote kept alive the prospect of economic recovery that suddenly was under threat by the possible inability of the new parliament to push through the necessary reforms required in order to benefit from the EU Recovery Fund.

The message sent by the electorate was clear. Cypriot voters want consensus, cooperation, stability and the prospect of financial security and economic development.

Στις βουλευτικές εκλογές του 2021, οι εκλογείς κλήθηκαν να συμμετάσχουν στην εκλογική διαδικασία μετά από μια ιδιαίτερα έντονη και μακρά προεκλογική εκστρατεία η οποία παρουσίασε πολλές ιδιαιτερότητες, αφού διεξήχθη κατά το μεγαλύτερο μέρος της σε συνθήκες πανδημίας. Η διαφθορά μετατράπηκε σε αιχμή της προεκλογικής εκστρατείας των αντιπολιτευόμενων κομμάτων τα οποία κατόρθωσαν σε μεγάλο βαθμό και παρά τις κυβερνητικές αντιστάσεις να την επιβάλουν ως κύρια θεματική ενότητα στη δημόσια συζήτηση κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου.

Σύμφωνα με τα ευρήματα σειράς δημοσκοπήσεων κατά την προεκλογική περίοδο (δημοσκόπηση IMR/Πανεπιστημίου Λευκωσίας για ΡΙΚ, Μάρτιος-Απρίλιος-Μάιος 2021), η εικόνα της διαχρονικής μείωσης της εμπιστοσύνης του εκλογικού σώματος στους θεσμούς και ιδιαίτερα στους αντιπροσωπευτικούς θεσμούς φαίνεται να παγιώνεται και να εξηγεί ως ένα βαθμό τη διαχρονικά αυξημένη αποχή των πολιτών από τις εκλογές. Επιπρόσθετα, τα κυρίαρχα συναισθήματα για την επικρατούσα κατάσταση (ανησυχία, απογοήτευση, οργή, αγανάκτηση) καταδεικνύουν έντονη κοινωνική δυσαρέσκεια, ενώ το γενικότερο πολιτικό κλίμα προσομοιάζει με το αντίστοιχο που επικρατούσε το 2013.

Ωστόσο, μια προσεκτική και επιμελής ανάγνωση των ποιοτικών δεδομένων, όπως αυτά καταγράφηκαν στις διενεργηθείσες δημοσκοπήσεις, αποκαλύπτει ότι η διαφθορά δεν είναι η κρίσιμη παράμετρος της εκλογικής συμπεριφοράς των Κυπρίων, αλλά αντίθετα η πολιτική και οικονομική σταθερότητα ιεραρχείται ως η πρώτιστη προτεραιότητα του εκλογικού σώματος. Σύμφωνα με τη δημοσκόπηση της IMR/Πανεπιστημίου Λευκωσίας (Μάρτιος 2021), η διαφθορά δηλώνεται από τους ερωτηθέντες ως το σημαντικότερο πρόβλημα (28%), ωστόσο η πλειοψηφία των πολιτών (52%) συμμερίζεται την άποψη ότι η Κύπρος είναι μια χώρα στην οποία πάντα θα υπάρχει διαφθορά. Η συνολική σημαντικότητα των παραμέτρων της οικονομίας (18%) και του Κυπριακού (17%) παρουσιάζεται μεγαλύτερη (35%) και ακόμη πιο σημαντική αν συνυπολογιστεί το γεγονός ότι η πανδημία σαν επιπρόσθετο πρόβλημα (26%) δεν περιλαμβάνει μόνο την υγειονομική αλλά και την οικονομική πτυχή.

Την ένδειξη ότι η διαφθορά δεν είναι η κρίσιμη παράμετρος επιβεβαιώνει έμμεσα και η δημοσκόπηση της Cypronetwork η οποία διενεργήθηκε τον Απρίλιο 2021 (Omega tv) πριν τη διάσκεψη της Γενεύης. Η διασταυρούμενη ανάλυση του βαθμού ικανοποίησης από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και της αξιολόγησης του έργου του στο Κυπριακό, φανερώνει την πιο δυνατή συγκριτικά συσχέτιση, αναδεικνύοντας ακόμη και το Κυπριακό ως σημαντικότερο θέμα στην κρίση των ψηφοφόρων από την διαφθορά. Μετά το

αναμενόμενο αποτέλεσμα της Γενεύης, μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι το κριτήριο της οικονομικής ανάπτυξης και σταθερότητας καθίσταται το κυρίαρχο πολιτικό ζητούμενο του εκλογικού σώματος.

Η πρόσφατη εκλογική ιστορία της Κύπρου αποδεικνύει ότι ενώ η διαφθορά προβάλλεται σχεδόν πάντα ως μια από τις κεντρικές θεματικές του προεκλογικού αγώνα, υποβόσκουσα και καθοριστικότερη παράμετρος στην πολιτική συμπεριφορά των Κυπρίων παραμένει η οικονομία, νοουμένου ότι δεν συντρέχουν σοβαρές εξελίξεις στο Κυπριακό (Προεδρικές εκλογές 2013, 2018).

Αυτές οι διαπιστώσεις επισύρουν την προσοχή του αναλυτή στη σημασία των ποιοτικών δεδομένων των δημοσκοπήσεων. Στην προεκλογική περίοδο, ο ΔΗΣΥ κατέγραψε καλύτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά σε σειρά δημοσκοπήσεων. Η κοινή γνώμη συνεχίζει να θεωρεί το κυβερνών κόμμα ως την ικανότερη πολιτική παράταξη να διαχειριστεί υγειονομικές (31%) και οικονομικές κρίσεις (30%) και ως το κόμμα που διαθέτει τα καλύτερα στελέχη (22%) (δημοσκόπηση Prime για Sigma tv, Μάρτιος 2021). Αντίθετα, το εκλογικό σώμα εμφανίζεται να απαξιώνει την αντιπολιτευτική κριτική των κομμάτων ΑΚΕΛ (28%) και ΔΗΚΟ (22%) όταν αυτή δεν συνοδεύεται από τεκμηριωμένες θέσεις και βιώσιμες εναλλακτικές προτάσεις (δημοσκόπηση CYMAR για ANT1, Μάιος 2021).

Είναι μέσα σε αυτό το πολιτικο-αξιακό πλαίσιο, όπως καταγράφεται στις δημοσκοπήσεις, που θα πρέπει να εκτιμηθεί ο αντίκτυπος της απόφασης των ΔΗΚΟ και ΑΚΕΛ να καταψηφίσουν στην Βουλή τον κρατικό προϋπολογισμό εν μέσω πανδημίας. Η συγκεκριμένη απόφαση πρόβαλε τον κίνδυνο ακυβερνησίας και νέας οικονομικής κρίσης, συνοδεύτηκε από σημαντική καθυστέρηση στην καταβολή επιδομάτων και ήταν σε πλήρη αντίθεση με αυτό που επιζητούσε άμεσα το εκλογικό σώμα, δηλαδή την πολιτική και οικονομική σταθερότητα.

Η προοπτική της οικονομικής ανάκαμψης βρέθηκε ξαφνικά υπό απειλή. Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης συνιστά τον σημαντικότερο σταθμό στην οικονομική ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς θα χρηματοδοτήσει τις διαρθρωτικές εκείνες αλλαγές που θα μετασχηματίσουν την Κυπριακή οικονομία. Η προοπτική αδυναμίας του Κυπριακού κοινοβουλίου να προωθήσει τις μεταρρυθμίσεις που αποτελούν προϋπόθεση εκταμίευσης των κονδυλίων συγκρούστηκε με το αίτημα του εκλογικού σώματος για πολιτική και οικονομική σταθερότητα και επίδρασε σημαντικά στην εκλογική του συμπεριφορά.

Το εκλογικό αποτέλεσμα επιβεβαιώνει τις δημοσκοπικές καταγραφές των ποιοτικών δεδομένων και των παραμέτρων εκλογικής συμπεριφοράς. Στην ζυγαριά της διαφθοράς έναντι της πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας βάρυνε το δεύτερο κριτήριο. Κόμματα που έδωσαν μεγάλη βαρύτητα

προεκλογικά στο θέμα της διαφθοράς και καταψήφισαν τον προϋπολογισμό είτε υπέστησαν μεγάλες απώλειες στα πραγματικά τους ποσοστά (ΑΚΕΛ, ΔΗΚΟ) είτε είδαν τα δημοσκοπικά τους ποσοστά να συρρικνώνονται σημαντικά (Οικολόγοι). Αντίθετα, τα κόμματα που στήριξαν τον προϋπολογισμό (ΕΛΑΜ, ΕΔΕΚ, ΔΗΠΑ) ή και πρόβαλαν την ανάγκη για συναίνεση (ΔΗΠΑ) είχαν μικρά ή μεγάλα εκλογικά οφέλη. Το εκλογικό σώμα έδειξε και τη δυσαρέσκεια του προς το κυβερνών κόμμα αφαιρώντας του σημαντικό ποσοστό, δίνοντας του όμως μια ακόμη ευκαιρία για να ανταποκριθεί περισσότερο στις προσδοκίες του.

Το μήνυμα του εκλογικού σώματος ήταν σαφές. Οι Κύπριοι ψηφοφόροι επιθυμούν συναίνεση, συνεργασία, σταθερότητα και την προοπτική της οικονομικής ασφάλειας και ανάπτυξης. Το μέρος του πολιτικού συστήματος το οποίο θα επιλέξει να μετατρέψει τα δύο χρόνια που υπολείπονται μέχρι τις προεδρικές εκλογές σε μια εκτενή προεκλογική περίοδο που θα θέτει σε κίνδυνο την πολιτική και οικονομική σταθερότητα θα υποστεί ξανά την πολιτική απαξίωση των εκλογών. Θα πρέπει επιτέλους να αφομοιωθεί το μήνυμα των ψηφοφόρων όπως αυτό εκφράστηκε μέσα από την ψήφο τους ή την αποχή τους.

**ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΑΛΛΑΓΗΣ ΑΝΑΔΙΑΤΑΞΗ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ
ΚΟΜΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ**

*Μιχάλης Κοντός
Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και
Διακυβέρνησης
Νομική Σχολή, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας*

Abstract

After the Greek junta's coup d' etat against President Makarios in July 1974, the Turkish invasion that followed and the *de facto* partition of the island ever since, the Greek Cypriot party system had undergone a significant structural realignment. The conventional wisdom stresses that in the framework of this post-1974 alignment, the Cyprus problem became a definitive political variable. This, the argument goes, changed only recently, due to the emergence of new issues that overwhelm political discourse, like the financial crisis, rising corruption and the COVID-19 pandemic. While this article agrees with the later aspect of the argument, it critically evaluates the former one. The hypothesis that will be tested is the following: despite the fact that, after 1974, the political discourse has been dominated by political arguments pertinent with the talks for the solution of the Cyprus problem, related developments failed to transform the structure of the party system. In other words, after 1974 the Cyprus problem has not been as impactful on the party system as broadly believed. Instead, its structure became consolidated and disconnected from political views and perceptions on the Cyprus problem. Against all the odds, the main core of the post-1974 Greek Cypriot party system survived successive political storms, despite the electoral losses of major parties, as the results of the latest parliamentary elections reveal.

Το σύγχρονο κομματικό σύστημα στην ελεύθερη Κύπρο διαμορφώθηκε εν πολλοίς το 1974. Τα δραματικά γεγονότα του πραξικοπήματος, της τουρκικής εισβολής και της *de facto* διχοτόμησης της Κύπρου προκάλεσαν μια μείζονα αναδιάταξη. Δύο από τα τέσσερα κόμματα που κυριάρχησαν στην πολιτική ζωή για δεκαετίες (ΔΗΣΥ και ΔΗΚΟ) ιδρύθηκαν αμέσως μετά από αυτά τα γεγονότα. Παράλληλα, οι πολιτικές ταυτότητες των εν λόγω κομμάτων εμπλουτίστηκαν με (αν όχι καθορίστηκαν από) συγκεκριμένες θέσεις σχετικά με τη λύση του κυπριακού προβλήματος, οι οποίες αναμφίβολα διαπότισαν τον δημόσιο διάλογο. Άρα θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει τα εξής: 1) το κυπριακό πρόβλημα (και οι διαδικασίες επίλυσής του) υπήρξε ο βασικός πυλώνας της

διαμόρφωσης το εκλογικού και εν γένει πολιτικού σκηνικού για τέσσερις περίπου δεκαετίες. 2) Μόνο πρόσφατα αυτό έχει αλλάξει, ως αποτέλεσμα της στροφής του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης σε άλλα ζητήματα, με μεγαλύτερη επιρροή επί της καθημερινότητάς τους (π.χ. οικονομική κρίση, διαφθορά, πανδημία κ.λπ.). Η άποψη αυτή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως συμβατική. Πόσο βάσιμη είναι όμως; Το γεγονός ότι το Κυπριακό ελάχιστα επηρέασε την προεκλογική ατζέντα των βουλευτικών εκλογών του 2021 είναι ηλίου φαεινότερο. Άλλωστε, οι εκλογές διεξήχθησαν ένα περίπου μήνα μετά την άτυπη πενταμερή διάσκεψη στη Γενεύη, αλλά αυτό τον ένα μήνα ο δημόσιος προεκλογικός διάλογος ελάχιστα ασχολήθηκε με τα αποτελέσματά της. Είναι όμως εξ ίσου θεμελιωμένο και το πρώτο σκέλος της εν λόγω άποψης; Όντως το Κυπριακό υπήρξε για δεκαετίες μετά το 1974 ο αδιαμφισβήτητος καθοριστικός παράγοντας διαμόρφωσης του εκλογικού και πολιτικού σκηνικού; Το άρθρο αυτό υποστηρίζει ότι η υπόθεση αυτή χρήζει επανεξέτασης. Ναι μεν το Κυπριακό κυριαρχούσε στα πλαίσια του δημόσιου πολιτικού διαλόγου, τα όσα όμως ακολούθησαν την καταστροφή του 1974 ουδέποτε αναδιαμόρφωσαν τη δομή του κομματικού συστήματος. Ο πυρήνας του παρέμενε αμετάβλητος και μόνον περιφερειακές και, κατά κανόνα, πρόσκαιρες μεταβολές συνέβησαν. Η υπόθεση αυτή θα εξεταστεί μέσω της ανάλυσης δύο παρεμφερών φαινομένων: 1) του διπόλου αριστερά-δεξιά και 2) της επίδρασης του «όχι» και του «ναι», μετά το 2004 και την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν.

Διπολισμός και Κυπριακό: σύγκρουση ιστορικών αφηγημάτων, όχι πολιτικών θέσεων

ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ κατόρθωσαν μετά το 1974 (κυρίως από το 1988 και εντεύθεν) να επικρατήσουν ως ηγεμονικές πολιτικές δυνάμεις. Και τα δύο κόμματα διέγνωναν στρατηγικά το πολιτικό περιβάλλον και έκαναν τις κατάλληλες κινήσεις στον κατάλληλο χρόνο. Από τη μια το ΑΚΕΛ, όντας οργανωμένο κόμμα και ήδη με βαθιές ρίζες στην πολιτική ζωή του τόπου, κατόρθωσε σταδιακά, πέραν της αριστεράς της οποίας αποτελούσε ούτως ή άλλως την φυσική πολιτική στέγη, να προσεταιριστεί και μεγάλο μέρος του μακαριακού ρεύματος. Η ΕΔΕΚ και το ΔΗΚΟ δεν μπόρεσαν να συναγωνιστούν το κόμμα της αριστεράς και παρέμειναν εν πολλοίς στη σκιά του, ιδιαίτερα από το 1991 κι' έπειτα. Το ΑΚΕΛ ηγεμόνευσε στον ευρύτερο κεντροαριστερό χώρο και εδραιώθηκε ως ένας εκ των δύο πυλώνων του κομματικού διπολισμού τρεφόμενο εκλογικά από τα κόμματα του ενδιάμεσου χώρου. Μόνο μετά το 2008 και ως αποτέλεσμα των πολιτικών τριγμών της προεδρίας Χριστόφια διασαλεύθηκε αυτή η ηγεμονική σχέση.

Από την άλλη ο ΔΗΣΥ κατόρθωσε να γεμίσει το πολιτικό κενό στα δεξιά του πολιτικού σκηνικού. Ο Γλαύκος Κληρίδης δημιούργησε ένα πολυσυλλεκτικό κόμμα, του οποίου η ετερόκλητη ιδεολογική ταυτότητα κάλυπτε ολόκληρη την δεξιά παράταξη, από τα κατάλοιπα της ΕΟΚΑ Β' και τη λαϊκή, συντηρητική δεξιά μέχρι την αστική, φιλελεύθερη κεντροδεξιά. Η άνοδος του ΕΛΑΜ τα

τελευταία χρόνια, με αποκορύφωμα το διπλασιασμό των ποσοστών του στις πρόσφατες βουλευτικές εκλογές, φαίνεται να απειλεί την ηγεμονία του ΔΗΣΥ στη λαϊκή, συντηρητική πτέρυγα της δεξιάς. Εν τούτοις, το κατά πόσον έχουμε μια πάγια αναδιάταξη στον χώρο της δεξιάς θα φανεί σε βάθος χρόνου και αναλόγως της εκλογικής ανθεκτικότητας του ΕΛΑΜ σε διαφορετικές κοινωνικο-πολιτικές συνθήκες από τις υφιστάμενες (οικονομική κρίση, πανδημία, κυβερνητική φθορά του ΔΗΣΥ κλπ).

Τα χρόνια που ακολούθησαν την καταστροφή του 1974 χαρακτηρίζονταν από μεγάλη πολιτική ένταση, η οποία αποτυπώθηκε στην πολιτική αντιπαράθεση μεταξύ δεξιάς και αριστεράς. Ο κυπριακός όμως διπολισμός δεν καθορίστηκε από ταξικούς όρους, αλλά πρωτίστως από τις ιδιαίτερες ιστορικές και πολιτικές συνθήκες της διχοτομημένης Κύπρου. Η παραταξιακή συνείδηση της αριστεράς και της δεξιάς μετά το 1974 έφερε βαρύ ιδεολογικό φορτίο που εκφραζόταν με τα συγκρουόμενα ιστορικά αφηγήματα για τη σύγχρονη κυπριακή ιστορία. Συνεπώς, υπό μία έννοια, το κυπριακό πρόβλημα ως σημείο ιστορικής αναφοράς καθόρισε τις ιδεολογικές ταυτότητες των ψηφοφόρων των δύο μεγάλων κομμάτων.

Υπάρχει όμως ένα σημείο το οποίο περιπλέκει την αναλυτική απλούστευση του διπολισμού: τα δύο αυτά κόμματα πολιτεύτηκαν διαχρονικά με θέσεις επί του κυπριακού ζητήματος οι οποίες δεν διέφεραν και πολύ. Κατά καιρούς προέκυπταν ευκαιριακές μεταστροφές ως αποτέλεσμα της ανάγνωσης των μηνυμάτων του εκλογικού σώματος από τις κομματικές ηγεσίες (π.χ. η απόρριψη των Ιδεών Γκάλι ως βάση λύσης από τον Γλαύκο Κληρίδη το 1992-93, ή η στροφή του ΑΚΕΛ υπέρ του «Όχι» στο σχέδιο Ανάν τον Απρίλιο του 2004). Εν τούτοις, κατά κανόνα, τα δύο αυτά κόμματα παρέμειναν πιστά σε παρόμοιες πολιτικές θέσεις, με γνώμονα την -κατά την αντίληψή τους- ανάγκη γρήγορης επίλυσης του κυπριακού και αποφυγής της διαιώνισης του προβλήματος. Η κοινή εναντίωση στη στάση του Προέδρου Σπύρου Κυπριανού έναντι των δεικτών Κουεγιάρ το 1985 (παρά το γεγονός ότι το ΑΚΕΛ συγκυβερνούσε με το ΔΗΚΟ) και οι παρόμοιες θέσεις που ανέπτυξαν έναντι του Σχεδίου Ανάν (παρά την στροφή του ΑΚΕΛ προς το «Όχι», η οποία όμως είχε διαφορετικά ποιοτικά χαρακτηριστικά από την τοποθέτηση του Προέδρου Τάσσου Παπαδόπουλου και του ενδιάμεσου χώρου) αποτελούν ισχυρές ενδείξεις. Επίσης, η κοινή προσπάθεια των κ.κ. Αβέρωφ Νεοφύτου και Άντρου Κυπριανού να περιορίσουν τις προεκλογικές εντάσεις εν όψει της πρόσφατης άτυπης πενταμερούς (παρά την έντονη κριτική του ΑΚΕΛ κατά των χειρισμών του Προέδρου Νίκου Αναστασιάδη στο Κυπριακό) μπορεί επίσης να ενταχθεί μέσα σε αυτό το πλαίσιο.

Γενικά, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι η διαιρετική τομή που διαμόρφωσε τον πολιτικό διπολισμό στην ελεύθερη Κύπρο μετά το 1974 ήταν μεν άμεσα συνδεδεμένη με το κυπριακό πρόβλημα, αλλά είχε να κάνει συγκεκριμένα με την ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων. Σχετιζόταν επίσης με αντικρουόμενες αντιλήψεις περί εθνικής ταυτότητας και ιστορικών

καταβολών. Σε καμία περίπτωση όμως η διαιρετική αυτή τομή δεν υπάκουε σε αντικρουόμενες πολιτικές προτάσεις και θέσεις. Με άλλα λόγια, οι θέσεις των δύο μεγάλων κομμάτων στο Κυπριακό δεν ευθυγραμμίστηκαν ποτέ με την διπολική τομή, παρά τις κοινωνικές εντάσεις των δεκαετιών '80 και '90 και παρά τον κατά καιρούς έντονα συγκρουσιακό πολιτικό λόγο (ιδίως σε προεκλογικές περιόδους).

Το «όχι» και το «ναι» μετά το 2004: η αναδιάταξη που δεν έγινε ποτέ

Η παραταξιακή σύγκρουση δεξιάς-αριστεράς ως η κεντρική διαιρετική τομή του κυπριακού κομματικού συστήματος δοκιμάστηκε έντονα πριν και μετά το δημοψήφισμα για το Σχέδιο Ανάν. Η συζήτηση για το Σχέδιο Ανάν κυριάρχησε στον δημόσιο πολιτικό διάλογο και, γενικότερα, στην πολιτική ζωή της ελεύθερης Κύπρου για σημαντικό χρονικό διάστημα μετά την υποβολή του Σχεδίου το Νοέμβριο του 2002, ακόμα και μετά το δημοψήφισμα του Απριλίου του 2004. Και αυτό γιατί εξ αιτίας της διεγκυστίνδας μεταξύ του «Ναι» και του «Όχι» στο Σχέδιο Ανάν, διαμορφώθηκε μια πρόσκαιρη διαιρετική τομή την οποία επιχείρησαν να κεφαλαιοποιήσουν κυρίως το ΔΗΚΟ και η ΕΔΕΚ. Κομβικό σημείο ήταν οι προεδρικές εκλογές του 2008. Εξ αιτίας της αποχώρησης του ΑΚΕΛ από τον κυβερνητικό συνασπισμό και της αυτόνομης καθόδου του με υποψήφιο τον Γενικό του Γραμματέα Δημήτρη Χριστόφια, το ΔΗΚΟ και η ΕΔΕΚ, από κοινού με άλλα μικρότερα κόμματα, διεκδίκησαν την επανεκλογή του Προέδρου Τάσσου Παπαδόπουλου. Εάν ο Τάσσο Παπαδόπουλος προκρινόταν στο Β' γύρο θα ήταν η πρώτη φορά μετά το 1974 που υποψήφιος ενός εκ των δύο μεγάλων κομμάτων θα έμενε εκτός. Κάτι τέτοιο, εάν συνέβαινε, ενδεχομένως να αποτελούσε προάγγελο αναδιάταξης του κομματικού σκηνικού, ενώ ο ενδιάμεσος χώρος θα αποκτούσε δυναμική τρίτου πόλου. Αντί αυτού όμως, ο αποκλεισμός εν τέλει του Τάσσου Παπαδόπουλου, το όνομα του οποίου είχε συνδεθεί άμεσα με το πλειοψηφήσαν «Όχι» στο δημοψήφισμα, αποτέλεσε το κύκνειο άσμα της βραχύβιας διαιρετικής τομής. Κατ' ελάχιστον, απέδειξε ότι η πρόκριση στο δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών χωρίς την υποστήριξη ενός εκ των δύο κομμάτων του διπολισμού ήταν εξαιρετικά δύσκολο εγχείρημα, ακόμη και για τον δημοφιλή τότε Τάσσο Παπαδόπουλο.

Μικρότερα κόμματα που ιδρύθηκαν στη συνέχεια, όπως το Ευρωπαϊκό Κόμμα, ή αργότερα, η Συμμαχία Πολιτών ή η Αλληλεγγύη, επεδίωξαν να κεφαλαιοποιήσουν (μεταξύ άλλων) το «όχι» των ηγετών τους. Εν τούτοις, κανένα από αυτά τα κόμματα δεν απεδείχθη βιώσιμο. Πέτυχαν μόνο πρόσκαιρη κοινοβουλευτική εκπροσώπηση, ενώ το κοινωνικό τους εκτόπισμα έφθινε με το πέρασμα του χρόνου. Κατά συνέπεια και παρά τις ζημιές που υπέστησαν τα δύο μεγάλα κόμματα μετά το δημοψήφισμα (γεγονός που φάνηκε στις Ευρωεκλογές του Μαΐου του 2004) η κεντρική διαιρετική τομή παρέμεινε αμετάβλητη και καμία μείζονα αναδιάταξη δεν έλαβε χώρα.

Στις βουλευτικές εκλογές του 2021 η Πρωτοβουλία Αμμόχωστος για την Κύπρο επιχείρησε να εκφράσει την απογοήτευση πολλών Αμμοχωστιανών για το καθεστώς της περικλειστης πόλης των Βαρωσίων, η οποία με το Σχέδιο Ανάν θα επιστρεφόταν στους νόμιμους κατοίκους της. Το θέμα της περικλειστης πόλης των Βαρωσίων επανήλθε στην επικαιρότητα μετά τις πρόσφατες εξαγγελίες της Τουρκίας και του κατοχικού καθεστώτος για εποίκισμό της πόλης, προκαλώντας ανησυχία και απογοήτευση στους νόμιμους κατοίκους της. Η Πρωτοβουλία επιχείρησε μία αντίστροφη κεφαλαιοποίηση προβάλλοντας την αποτυχία της ελληνοκυπριακής πλευράς να συμβάλει στην επίλυση του κυπριακού προβλήματος όλα αυτά τα χρόνια, σε συνδυασμό και με την καλπάζουσα διαφθορά. Εν τούτοις, πέραν της εκλογικής περιφέρειας Αμμοχώστου, ο εν λόγω συνδυασμός δεν κατόρθωσε να ξεπεράσει το όριο της κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης. Πρόκειται για τον μοναδικό εκλογικό συνδυασμό που κατήλθε στις βουλευτικές εκλογές του 2021 με ξεκάθαρες θέσεις υπέρ της επίλυσης του κυπριακού με βάση ένα μοντέλο που παραπέμπει στο Σχέδιο Ανάν, του οποίου οι θέσεις επί του κυπριακού προβλήματος ήταν αναμφίβολα καθοριστικές της ιδεολογικής του ταυτότητας. Σε κάθε περίπτωση, το κοινωνικό του εκτόπισμα θα πρέπει να κριθεί σε βάθος χρόνου καθ' ότι οι επικρατούσες κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις μεταβάλλονται, ενώ η επανάσταση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (ένας χώρος ο οποίος ευνοεί την ανάπτυξη κινηματικών πρωτοβουλιών όπως αυτή) αναδιαμορφώνει το παραδοσιακό μοντέλο πολιτικής επικοινωνίας.

Ιστορική ανθεκτικότητα

Το γεγονός ότι ο διάλογος για το κυπριακό πρόβλημα και οι σχετικές εξελίξεις δεν αποτέλεσαν όλα αυτά τα χρόνια αποφασιστικό παράγοντα επανακαθορισμού της δομής του κομματικού συστήματος μπορεί να ερμηνευτεί ποικιλοτρόπως. Είναι όμως σαφές ότι το κομματικό σύστημα υπό την τωρινή του διάταξη αποδεικνύεται εξαιρετικά ανθεκτικό. Όχι μόνο οι εξελίξεις στο Κυπριακό, αλλά ούτε και η θύελλα της χρηματοπιστωτικής κρίσης και του κουρέματος αποδείχθηκε ικανή να προκαλέσει αναδιάταξη (όπως π.χ. συνέβη στην Ελλάδα, με την κατάρρευση του ΠΑΣΟΚ). Παρομοίως, ούτε η πανδημία και τα σκάνδαλα διαφθοράς φαίνονται ικανά να αναδομήσουν το κομματικό σύστημα. Μπορεί η αποχή να μεγαλώνει, μπορεί η εκλογική δύναμη των παραδοσιακών κομμάτων να συρρικνώνεται, αλλά η δομή του κομματικού συστήματος παραμένει σταθερά αναλλοίωτη όλα αυτά τα χρόνια, με μόνο περιορισμένες (και συνήθως παροδικές) διαφοροποιήσεις. Αυτό μαρτυρείται και από τα αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών του 2021. Στο φαινόμενο αυτό μπορούν να αποδοθούν τόσο θετικά όσο και αρνητικά χαρακτηριστικά. Σε κάθε περίπτωση, η σύγχρονη κυπριακή ιστορία αποδεικνύει ότι οι πολιτικές ρήξεις δεν είναι ίδιον των Κυπρίων.

Η ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΤΟΥ 2021

*Γιώργος Χαραλάμπος
Επίκουρος Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης, Πανεπιστήμιο
Λευκωσίας*

Abstract

ELAM has been one of the two winners of the elections. However, the far right as a space has not changed much in size and the socio-political environment has been rather fertile diachronically for its politics. The mainstream media has also contributed to ELAM's naturalisation. Before ELAM, other parties to the right of DISY existed, what is signalled as most important with these elections is the far right's constitution in the party system as an autonomous and strong actor with four seats. ELAM's electoral strategy has relied on social mobilisation, counterbalancing its exclusion from the social media. Its programmatic profile goes beyond the Cyprus conflict and issues of identity into issues also of corruption and the economy. As regards the Cyprus conflict, its position has changed from enosis to a single state, and more generally ELAM has been presenting itself as a lawful and legitimate actor, trying to dissasociate itself from its sister party, the Golden Dawn after the latter's criminal prosecution. Its reinforcement within parliament means also more money from the state, thus organisational reinforcement and further normalisation in the public sphere.

Παρόλο που ο μετεκλογικός σχολιασμός σε μεγάλο βαθμό επικεντρώθηκε στην ενδυνάμωση του ΕΛΑΜ, υπάρχουν τόσο ασυνέχειες όσο και συνέχειες στον ακροδεξιό χώρο σε σχέση με πριν τις εκλογές του περασμένου Μάη. Θα επιχειρήσουμε, εν συντομία, να τις σκιαγραφήσουμε, επιδιώκοντας μια επιχειρηματολογία για το τι αλλάζει, πως και γιατί.

Όπως και στην Ισπανία, η άνοδος του ΕΛΑΜ έγινε ετεροχρονισμένα με την υπόλοιπη Ευρώπη, όπου είχαν παρουσιαστεί από τη δεκαετία του 1990 και ένθεν κόμματα που χαρακτηρίζονται ως άκρα/ακραία (ή ριζοσπαστική) δεξιά. Δηλαδή κόμματα που ασπάζονται την ξενοφοβία, τη νεοφασιστική κοσμοθεωρία, εθνικιστικά, αντί-μεταναστευτικά και υπέρ-συντηρητικά αξιώματα. Η άνοδος διαδραματίστηκε μέχρι σήμερα σταδιακά. Αρχίζοντας εκλογικά στις Ευρωεκλογές του 2009, το ΕΛΑΜ ξεκινά με 663 ψήφους και μέσα σε πέντε χρόνια μπαίνει στη βουλή με 13.041 ψήφους, παρόλο που είχε προηγηθεί αύξηση του εκλογικού μέτρου από 1,8 σε 3,6 τοις εκατό. Στις

Ευρωεκλογές του 2019 ο αριθμός ψήφων που πήγαν στο κόμμα αυτό ήταν περίπου 23.000 ψήφους. Το ποσοστό του παρέμεινε περίπου το ίδιο στις βουλευτικές του 2021, αλλά το είδος των εκλογών (ότι δεν είναι αμιγώς εκλογές 'δεύτερης τάξης' όπως οι Ευρωεκλογές) σηματοδοτεί περαιτέρω εδραίωση.

Η ακροδεξιά ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους κυμαίνεται γύρω στο 10%. Αυτό δεν φαίνεται να αλλάζει μέσα από τα χρόνια. Τόση ήταν περίπου η ιδεολογική επιρροή της ΕΟΚΑ Β και του Γρίβα. Αν αναλογιστούμε ότι η ακροδεξιά δεν αρχίζει ούτε τελειώνει στο ΕΛΑΜ, τότε το πιο λογικό συμπέρασμα είναι πως σ ακροδεξιά δεν έχει αυξηθεί, αλλά έχει συσπειρωθεί γύρω από ένα κόμμα με 4 κοινοβουλευτικές έδρες. Είναι τούτο που είναι πρωτόγνωρο, όχι η ιδεολογική σύσταση της ακροδεξιάς, αλλά η διαμόρφωσή της εντός και ανάμεσα σε κομματικούς δρώντες. Παραδείγματος χάριν, σε σχέση με προηγούμενα σχήματα δεξιά της δεξιάς – τη δεκαετία του '90 με τους Νέους Ορίζοντες, το Ευρωπαϊκό Κόμμα και τη δεκαετία του 2010 με την Αλληλεγγύη. Το κάθε επόμενο σχήμα ξεκινά εντός του προηγούμενου. Όλα τροφοδοτούνται και από τη διαχρονική παρουσία της ΔΡΑΣΙΣ-ΚΕΣ, της ακροδεξιάς φοιτητικής παράταξης που λαμβάνει 7 με 8 τοις εκατό στις φοιτητικές εκλογές των Κύπριων (της ΕΦΕΚ) στα ελληνικά πανεπιστήμια.

Στο σημερινό περίπου 7 τοις εκατό του ΕΛΑΜ (22.528 ψήφους), μπορεί κάποιος να προσθέσει τους ψήφους της Αφύπνισης (4.839), του Πατριωτικού Συνασπισμού (376 ψήφους), τμήματα των ψηφοφόρων του ΔΗΣΥ που δεν μετακινήθηκαν, της ΕΔΕΚ και του κινήματος των κυνηγών (συνολικά 11.711). Πρόκειται για μια ιδεολογική κολυμβήθρα που αποτελεί λίγο πάνω από το ένα δέκατο των ψηφοφόρων και πλέον μετακινείται συχνά. Τα δεδομένα για την Κύπρο της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνα πιστοποιούν αυτή την πραγματικότητα, αφού στην ερώτηση αυτοπροσδιορισμού στον άξονα Αριστερά (1) – Δεξιά (10), την περίοδο 2002-2018, μεταξύ 7 και 12 τοις εκατό κατατάσσεται στους αριθμούς 8, 9 και 10.

Στις εκλογές του 2021, οι ίδιες οι μετακινήσεις προς το ΕΛΑΜ δείχνουν ότι υπάρχει ένα σημαντικός βαθμός ρευστότητας στον ακροδεξιό χώρο, από τον οποίο, στην πιο πρόσφατη εκλογική συγκυρία κέρδισε πρώτα και κύρια το ΕΛΑΜ. Βάσει σχετικών ερευνών περίπου οι μεγαλύτερες μετακινήσεις ψηφοφόρων προς το ΕΛΑΜ ήταν από τον ΔΗΣΥ και την Αλληλεγγύη (πρώην ΔΗΣΥ). Πρόκειται για εμφανώς διαφοροποιημένη εικόνα από εκείνη των εκλογικών θριάμβων του ΔΗΣΥ, όπου φιλελεύθερη πτέρυγα και ακροδεξιά συσπειρώνονταν σχεδόν πλήρως υπό την στέγη της Κληριδικής ηγεσίας. Το ΕΛΑΜ εμφανίζεται, όπως και σε άλλες περιπτώσεις στην Ευρώπη σε κομματικό σύστημα που είναι ταυτόχρονα πολωμένο και κατακερματισμένο.

Η ακροδεξιά αλλάζει επειδή διασπάται η δεξιά πτέρυγα του πολιτικού φάσματος. Αλλά όπως και προηγουμένως, συνεχίζει να υφίσταται σε ένα πρόσφορο για την ιδεολογία της περιβάλλον, που περιλαμβάνει πολιτική ισχύ

για την εκκλησία, μια εθνοκεντρική και πολλές φορές μισαλλόδοξη παιδεία, ένα κυρίαρχο αφήγημα για το Κυπριακό που παραμένει άκρως απορριπτικό και τη θεσμοποίηση μιας κουλτούρας που εξυμνεί και ωραιοποιεί την ΕΟΚΑ. Ταυτόχρονα, επειδή η πολιτική οικονομία των πιο ισχυρών ΜΜΕ σχετίζεται με τη δεξιά άμεσα, το ΕΛΑΜ προβλήθηκε απλόχερα στη δημόσια σφαίρα και δεν αντιμετώπισε σχεδόν καθόλου δυσκολία από δημοσιογράφους ως προς την ιδεολογία του. Το μόνο κόμμα με συστηματική αντιπαράθεση προς το ΕΛΑΜ ήταν το ΑΚΕΛ, ενώ η κυβέρνηση Αναστασιάδη άπλωσε το χέρι πολλές φορές στο ΕΛΑΜ, και αντίστροφα. Ξεχωρίζει ίσως η ψήφιση του νομοσχεδίου που πρότεινε το ΕΛΑΜ για εορτασμό στα σχολεία του λεγόμενου δημοψηφίσματος του 1950 με αίτημα την ένωση με την Ελλάδα.

Η στρατηγική του κόμματος παραμένει περίπου η ίδια τα τελευταία έξι χρόνια, από την είσοδο του στη βουλή μέχρι σήμερα, στο βαθμό που δεν εξαντλείται σε θέματα εθνικής ταυτότητας και Κυπριακού. Πρόκειται για μια στρατηγική με τρεις παρονομαστές: 1) Το Κυπριακό, τους τ/κ και το μεταναστευτικό, γενικότερα τον εθνικισμό, ο οποίος είναι αυτό-προσδιοριστικό επίθετο για την ηγεσία του ΕΛΑΜ, αλλά στην πολιτική πράξη μεταφράζεται σε κοινωνικό ρατσισμό. 2) Ένα 'ψευδοσοσιαλισμό' που όπως ο κλασικός φασισμός επιδιώκει να προβάλλει κοινωνική ευαισθησία και λαϊκή επιρροή, καθιστώντας κεντρικές θέσεις την αντιπολίτευση στα μνημόνια, τις εκποιήσεις και τις περικοπές, και 'κεντρικά σχήματα λόγου', τον απλό άνθρωπο και τους 'καθημερινούς πολίτες'. Αλλά με αντιφάσεις τόσο ως προς την προσκόλληση στην Ελληνικότητα, όσο και σε σχέση με πρόσφατες ευθυγραμμίσεις με την κυβέρνηση του ΔΗΣΥ σε νομοσχέδια οικονομικής φύσεως την περίοδο 2016-2021. 3) Μια κριτική στη διαφθορά και μια ρητορεία που διαπνέεται συναφώς από ένα λαϊκισμό, με συχνές αναφορές στα κόμματα του κατεστημένου. Αυτή η στρατηγική, πρώτα απ' όλα μεταφράζεται στο ότι το ακροδεξιό αυτό κόμμα πολιτεύεται και στους δύο άξονες του πολιτικού ανταγωνισμού στην Κύπρο – την οικονομία και το Κυπριακό. Πράγματι, το ζήτημα της μετανάστευσης έχει για το ΕΛΑΜ διπλή χρήση. Ταυτόχρονα συνδέουν το μεταναστευτικό με μια ξεκάθαρη καθ' αυτούς επιδίωξη της Τουρκίας να αλλοιώσει την εθνικότητα των 'Ελλήνων της Κύπρου' και δαιμονοποιούν τους μετανάστες ως επωφελούμενους της κοινωνικής πρόνοιας που σύμφωνα με αυτό το αφήγημα θα έπρεπε να είχε στόχο μόνο τους ιθαγενείς. Με άλλα λόγια, ο αντί-μεταναστευτικός λόγος λειτουργεί σε δύο θεματικές συνάμα.

Ταυτόχρονα, το ΕΛΑΜ επιχείρησε να αποστασιοποιηθεί από το προφίλ και τις οργανικές του σχέσεις με τη Χρυσή Αυγή, η οποία εκτός από ποινικοποίηση, βίωσε και την πλήρη αποδιοργάνωση. Η κρατική χρηματοδότηση από το 2016 και ένθεν λογικά θα μείωσε και την όποια ανάγκη για ουσιαστική οικονομική ενίσχυση από τη ΧΑ. Η προσεγμένη ρητορεία του ΕΛΑΜ στην συνθήκη της καταδίκης της ΧΑ ως εγκληματική οργάνωση θυμίζει την προσπάθεια ενός 'εξευγενισμένου' νεοφασισμού που προσομοιάζει στην πορεία που ακολούθησαν άλλα ακροδεξιά κόμματα στην Ευρώπη, όπως στη Γαλλία και στις Σκανδιναβικές χώρες. Ενδεικτική του μετριασμού της ακρότητάς του, το

ΕΛΑΜ πλέον μιλά για ενιαίο κράτος παρά για ενιαίο αμυντικό δόγμα με την Ελλάδα σαν πρόδρομο της ένωσης. Ταυτόχρονα, στον λόγο του συχνά εμφανίζεται και μια υπεροψία απέναντι στις παραδοσιακές έννοιες της αριστεράς και της δεξιάς, που συνοψίζεται σε όρους όπως ΔΗΣΑΚΕΛ. Παρόλα αυτά, για το ΕΛΑΜ είναι πρόκληση οι δυνατοί οργανωτικοί μηχανισμοί του ΔΗΣΥ στην ευρύτερη δεξιά, ίσως έτσι να εξηγείται η υποψηφιότητα Χρίστου για την Προεδρία της Βουλής των Αντιπροσώπων, σαν συνδήλωση ότι το ΕΛΑΜ δεν είναι δεδομένου απέναντι στην κυβέρνηση. Στο βαθμό που αυξηθεί κι' άλλο ο διπολισμός, η θέση του ΕΛΑΜ θα καταστεί πιο δύσκολη να ισορροπηθεί σε σχέση με την εκτελεστική εξουσία και την συστημικότητά του, ιδιαίτερα εάν η ιδεολογική κολυμβήθρα του ακροδεξιού χώρου συνεχίσει να διέπεται από ρευστότητα.

Ανα περιφέρεια όμως, το ΕΛΑΜ δείχνει ένα σχετικό γεωγραφικό ισοζύγιο στην ισχύ του, μεταξύ 5,53 τοις εκατό στην Κερύνεια και 7,7 τοις εκατό στην Αμμόχωστο, όπου εκλέγεται τρίτο κόμμα. Η βασική διαφορά στην συνολική εικόνα, που όμως έχει ενδεχομένως μειωθεί πλέον, ήταν μεταξύ της πιο πολωμένης Αμμοχώστου (όπου παραδοσιακά ήταν δυνατή η ΕΟΚΑ Β και της επαρχίας Πάφου, όπου είναι ιστορικά πιο ισχυρό το κέντρο (ΔΗΚΟ, ΕΔΕΚ). Παραμένει σημαντικό όμως ότι το ΕΛΑΜ είναι οργανωτικά διαρθρωμένο έτσι ώστε να έχει περίπου την ίδια ισχύ ανάμεσα στις πέντε εκλογικές περιφέρειες. Οργανωτικά, το ΕΛΑΜ παρουσιάζει ένα μοντέλο που επικεντρώνεται στην εξωκοινοβουλευτική κινητοποίηση μέσω οργανώσεων και ομάδων που πρόσκεινται ή είναι καταστατικά συνδεδεμένες με το κόμμα. Αυτό μεταφράζεται σε εκλογική επιτυχία, αφού σε συνθήκες πανδημίας η οργανωτική δουλειά επί του εδάφους – σε σχολεία, πανεπιστήμια, κερκίδες, εθνικόφρονα σωματεία, διαμαρτυρίες πολιτών, περιοχές χωρίς πυρήνα, καταθέσεις στεφάνων, εθελοντισμό, ενίοτε πόρτα με πόρτα – μπόρεσε να υπερκεράσει τον αποκλεισμό του από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Twitter και Facebook).

Σε κάθε περίπτωση, ακόμα δύο έδρες στη βουλή σημαίνει διπλασιασμός της κρατικής χρηματοδότησης, περισσότερες θέσεις με κομματικό έλεγχο, και κατ' επέκταση ενδεχόμενη ενδυνάμωση των οργανώσεων που προεκτείνουν το κόμμα στην κοινωνία, στους χώρους σπουδών και στη δημόσια σφαίρα γενικότερα. Η ακροδεξιά δεν άλλαξε ουσιαστικά στην Κύπρο, εξελίχθηκε όμως με τρόπο ενισχυτικό για το αυτόνομό της πολιτικό κεφάλαιο.

ΕΔΡΑΙΩΝΟΝΤΑΙ ΕΛΑΜ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ, ΑΠΟΔΥΝΑΜΩΝΟΝΤΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Κατερίνα Ζορμπά
Senior Communication Consultant στην εταιρεία ΓΝΩΡΑ
Σύμβουλοι Επικοινωνίας / Δημοσιογράφος

Abstract

The Parliamentary Elections on the 30th May 2021 have shaped the political environment as well as the balance of power, in anticipation of the 2023 Presidential elections. Last Sunday's results reshuffled the political cards, without changing the political game dramatically, though. The elections results have confirmed that:

- A significant percentage of citizens, which seems to have stabilised to around 35% of voters, are consciously choosing abstention.
- Although the two-party system has weakened significantly, DISY remains the dominant political power, in contrast to AKEL which seems to still be suffering from the consequences of its governance.
- The percentage of the so-called centrist parties has also shrunk, especially that of DIKO, which lost its ability to exert large influence and play the role of kingmaker in the current state of political affairs.
- Far-right ELAM and Green Party Cyprus have managed to gain broad influence in the political landscape of the country.
- On the contrary, smaller political formations which managed to enter the Parliament in the past twenty years, have come to a (short-lived) full circle and sank into oblivion.

The election results have confirmed the decrease of the influence of the traditional parties, and especially that of the two main ones. Affected by the revelations of scandals and allegations of corruption during their governance, the percentages of DISY and AKEL barely exceeded 50%, while twenty years ago the two political heavyweights accounted for 68,71% of the vote share.

Οι βουλευτικές εκλογές της 30^{ης} Μαΐου 2021 διαμόρφωσαν το περιβάλλον και το ισοζύγιο δυνάμεων ενόψει προεδρικών εκλογών, αναδιαμορφώνοντας χωρίς όμως να αλλάζουν ριζικά τον κομματικό χάρτη. Το εκλογικό αποτέλεσμα επιβεβαίωσε ότι:

- σταθεροποιείται ένα σημαντικό ποσοστό πολιτών που αντιστοιχεί περίπου στο 35% του εκλογικού σώματος το οποίο επιλέγει συνειδητά την αποχή
- ο διπολισμός έχει αποδυναμωθεί σημαντικά, όμως ο ΔΗΣΥ παραμένει κυρίαρχος του πολιτικού παιχνιδιού, εν αντιθέσει με το ΑΚΕΛ που δείχνει να μην έχει ξεπεράσει τις πληγές της διακυβέρνησής του
- ο λεγόμενος ενδιάμεσος χώρος έχει επίσης συρρικνωθεί, με το ΔΗΚΟ ειδικά να έχει απωλέσει τον κεντρικό ρόλο του ως ρυθμιστής των εξελίξεων
- το ΕΛΑΜ εδραιώνεται και ισχυροποιεί συνεχώς την παρουσία του στην πολιτική σκηνή του τόπου, ενώ οι Οικολόγοι αν και μετρούν 20 χρόνια κοινοβουλευτικής παρουσίας δεν δείχνουν ακόμα έτοιμοι για το βήμα παραπάνω
- ευκαιριακοί σχηματισμοί που έκαναν την εμφάνισή τους και πέτυχαν τον στόχο της εισόδου στη Βουλή την τελευταία 20ετία έκαναν τον βραχύβιο κύκλο τους και πέρασαν στη λήθη σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα.

Ιδιαίτερη συζήτηση έγινε μετά τις εκλογές για το φαινόμενο της αποχής που έφθασε στο 34,28%. Η μεγαλύτερη αποχή στην ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας καταγράφηκε στις πρώτες βουλευτικές εκλογές του 1960 (35,8%). Ούτε τότε ήταν η ψηφοφορία υποχρεωτική. Από τη στιγμή που ουσιαστικά καταργήθηκε η υποχρεωτική ψήφος, η αποχή προοδευτικά μεγαλώνει και είναι μια πραγματικότητα με την οποία θα πρέπει να μάθουν να ζουν τα κόμματα.

Η αποδυνάμωση των τριών πόλων

Το εκλογικό αποτέλεσμα επιβεβαίωσε τη μείωση της επιρροής των παραδοσιακών κομμάτων και ειδικά των δύο μεγαλύτερων στην κοινωνία. Ως αποτέλεσμα της φθοράς που υπέστησαν λόγω διακυβέρνησης ή της εμπλοκής τους σε σκάνδαλα, τα ποσοστά ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ μετά βίας ξεπέρασαν το 50%. Είκοσι χρόνια προηγουμένως το αντίστοιχο ποσοστό ήταν στο 68,71%. Στις βουλευτικές εκλογές του 2001 το ΑΚΕΛ είχε εξασφαλίσει τον τίτλο της πρώτης πολιτικής δύναμης με ποσοστό 34,71% και 142.647 ψήφους, ενώ ο ΔΗΣΥ είχε συγκεντρώσει ποσοστό 34% και 139.732 ψήφους. Στις βουλευτικές εκλογές του περασμένου Μάη ο ΔΗΣΥ εξασφάλισε 99.328 ψήφους, ενώ το ΑΚΕΛ περιορίστηκε στις 79.913.

Παρά τις απώλειες, στον ΔΗΣΥ πανηγυρίζουν ως νικητές των βουλευτικών εκλογών και όχι άδικα αφού κατάφεραν να αντέξουν και να διατηρήσουν και τον τίτλο της κυρίαρχης πολιτικής δύναμης, ξεπερνώντας με μικρά τραύματα τη φθορά της οκταετούς διακυβέρνησης, την πανδημία και το σφυροκόπημα σύσσωμης της αντιπολίτευσης, την ώρα μάλιστα που ο βασικός αντίπαλος κατέρρευε. Αν και κυρίαρχος του πολιτικού παιχνιδιού, ο ΔΗΣΥ παραμένει υποχρεωμένος να συνεχίσει να ακροβατεί σε τεντωμένο σχοινί επιδιώκοντας συναινέσεις και συνεργασίες για να εξασφαλίσει κοινοβουλευτική πλειοψηφία,

ώστε να πορευτεί με τα λιγότερα δυνατά προβλήματα η κυβέρνηση Αναστασιάδη την επόμενη διετία. Το μεγαλύτερο κέρδος από τις εκλογές για τον ΔΗΣΥ είναι ότι αυτή τη στιγμή μοιάζει να παίζει σε πρωτάθλημα με βασικό αντίπαλο τον κακό εαυτό του. Και αυτό το στοιχείο τον τοποθετεί σε role position στην κούρσα που ξεκίνησε από το βράδυ της 30^{ης} Μαΐου για τις προεδρικές εκλογές του 2023.

Το ΑΚΕΛ ήταν ο μεγάλος ηττημένος, μετρώντας μόνο ζημιές από την εκλογική διαδικασία. Το κόμμα της Αριστεράς βρίσκεται σε ελεύθερη πτώση τα τελευταία έντεκα χρόνια, μη μπορώντας να διαχειριστεί τα σοβαρά τραύματα που άφησε η πενταετής παρουσία του στη διακυβέρνηση του τόπου, ενώ δείχνει να αντιμετωπίζει και σοβαρή κρίση ταυτότητας με τα στελέχη του να αδυνατούν να απαντήσουν ευθέως στο ερώτημα πού στέκει ιδεολογικά το ΑΚΕΛ. Αν είναι κομμουνιστικό, εργατικό ή κεντροαριστερό κόμμα. Το πλέον ανησυχητικό είναι ότι το ΑΚΕΛ βλέπει τα ποσοστά του να υποχωρούν διαρκώς χωρίς να έχει κάνει την εμφάνισή του άλλος πολιτικός σχηματισμός στον χώρο της Αριστεράς. Το εκλογικό αποτέλεσμα σπρώχνει το ΑΚΕΛ σε μία διαδικασία ενδοσκόπησης για όσα πρέπει να αλλάξουν στο κόμμα, ενώ ενθαρρύνει δελφίνους και αναζωπυρώνει τη συζήτηση για την πιθανότητα ενός νέου σχήματος στον ευρύτερο χώρο της Αριστεράς.

Το ΔΗΚΟ εξασφάλισε μεν 9 έδρες, ωστόσο απώλεσε ποσοστά, τις περισσότερες ψήφους από κάθε άλλο κόμμα, καθώς και τον τίτλο του ρυθμιστή των εξελίξεων, τον οποίο μοιράζεται πλέον με άλλα κόμματα. Η συνεργασία με το ΔΗΚΟ δεν διασφαλίζει σε οποιοδήποτε από τα δύο μεγάλα κόμματα, είτε την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας, είτε τον σχηματισμό πλειοψηφίας στη Βουλή. Το ΔΗΚΟ υποτίμησε τη δύναμη των δυσαρεστημένων ψηφοφόρων του, που έστειλαν τη ΔΗΠΑ στη Βουλή δικαιωμένη, με αξιοσημείωτο ποσοστό και τέσσερις βουλευτές, κερδίζοντας και η ίδια ρυθμιστικό ρόλο στις εξελίξεις, ενώ πλήρωσε και την ιδιαίτερα επιθετική τακτική που επέλεξε να ακολουθήσει στην προεκλογική εκστρατεία.

Η ΕΔΕΚ κατάφερε να επιβιώσει, ωστόσο έχασε για πρώτη φορά τον τίτλο της τέταρτης δύναμης. Το ότι ανέβασε ανεπαίσθητα τα ποσοστά της, οφείλεται στην απορρόφηση στελεχών και μόλις των μισών ψηφοφόρων της Συμμαχίας Πολιτών η οποία έγραψε τους τίτλους του τέλους της αυθύπαρκτης πολιτικής της παρουσίας.

Φαινόμενο ΕΛΑΜ

Το ΕΛΑΜ ήταν το πλέον ενισχυμένο κόμμα από τις βουλευτικές εκλογές. Ιδρύθηκε το 2008 και δοκίμασε για πρώτη φορά δυνάμεις στις ευρωεκλογές του 2009, οπότε έλαβε 663 ψήφους ή ποσοστό 0,22%. Δώδεκα χρόνια αργότερα, στις βουλευτικές εκλογές της 30^{ης} Μαΐου το ΕΛΑΜ έλαβε 24.022 ψήφους και ποσοστό 6,1%. Παρά το γεγονός ότι δεν πέτυχε να εξασφαλίσει ποσοστό 7,2% που θα του επέτρεπε να διεκδικήσει έδρες στην τρίτη κατανομή,

μια εξέλιξη που θα ανέτρεπε δραματικά το ισοζύγιο δυνάμεων στη Βουλή, εντούτοις η πορεία του σε διάστημα 12 χρόνων είναι εντυπωσιακή. Φαίνεται να έχει διαμορφώσει ένα κοινό που το ακολουθεί πιστά ανεξαρτήτως της φύσης των εκλογών, χωρίς να λειτουργεί στην περίπτωση του η λογική της χαμένης ψήφου:

- Ευρωεκλογές 2009: 0,22% (663 ψήφοι)
- Βουλευτικές εκλογές 2011: 1,08% (4.354 ψήφοι)
- Ευρωεκλογές 2014: 2,69% (6.957 ψήφοι)
- Βουλευτικές εκλογές του 2016: 3,71% (13.041 ψήφοι)
- Προεδρικές εκλογές 2018: (υποψηφιότητα Χρίστου Χρίστου) 5,65% (21.846 ψήφοι)
- Ευρωεκλογές 2019: 8,25% (23.167 ψήφοι).

Αξιοσημείωτη είναι και η πορεία των Οικολόγων. Μπορεί να μην πέτυχαν τα υψηλά ποσοστά που τους έδιναν οι δημοσκοπήσεις και να ξεφούσκωσαν τελικά στην κάλπη, ωστόσο κατάφεραν να διατηρηθούν σε ποσοστό πέραν του 4%, αυξάνοντας μάλιστα τον αριθμό των εδρών τους. Οι Οικολόγοι έχουν εδραιωθεί από το 2001 ως κοινοβουλευτικό κόμμα όμως δεν έχουν κτίσει ακόμη κοινό που τους ακολουθεί πιστά. Φαίνεται να λειτουργούν περισσότερο με όρους κινήματος, παρά πολιτικού κόμματος. Εκείνο που φαίνεται ότι έχουν πετύχει είναι να λειτουργούν διαχρονικά ως μια ανώδυνη επιλογή διαμαρτυρίας για κάθε ψηφοφόρο ανεξαρτήτως ιδεολογικής προέλευσης.

ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 2021: ΕΝΙΣΧΥΕΤΑΙ ΤΟ ΑΜΑΛΓΑΜΑ ΛΑΪΚΙΣΜΟΥ-ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ ΑΛΛΑ ΑΝΤΙΣΤΕΚΕΤΑΙ Η ΚΕΝΤΡΟΔΕΞΙΑ

Νικόλαος Στέλγιας
 Ιστορικός, ερευνητής, συγγραφέας, δημοσιογράφος

Abstract

The 2021 parliamentary elections' results support Brubaker's basic theory for populism, the confrontational discourse of 'ordinary people' with those on top and sometimes also those on the bottom in national, cultural and moral terms, which characterizes many Western political systems. In the 2021 parliamentary elections, the amalgam of populism and nationalism 'anchored' in Cyprus's political system without causing radical changes in the party landscape. The elections' results show that a significant percentage of voters chose either abstention or the amalgam of populism-nationalism to express their frustration towards the existing political system. Thus, for the time being, the Cypriot centre-right maintains its primacy in the ranking of political parties. But in the new period, the crucial question is: For how long and based on what strategy will it attempt to maintain its political primacy and win the upcoming presidential elections of 2023?

«Το γεγονός ότι ο λαϊκισμός και ο εθνικισμός συνδέονται συχνά, είναι αδιαμφισβήτητο. Ο λαϊκισμός αναφέρεται στους ανθρώπους χωρίζοντάς τους σε πληβείους ή «απλούς ανθρώπους» οι οποίοι είναι ενάντια σε αυτούς που βρίσκονται στην κορυφή. Επίσης, χωρίζει τους ανθρώπους σε οριοθετημένες κοινότητες οι οποίες διαφέρουν τόσο από τους ξένους, όσο και από άλλους στη βάση πολιτιστικών και ηθικών όρων».¹

Τα αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών του 2021 στην Κύπρο υποστηρίζουν τη βασική θεωρία του Brubaker για τον λαϊκισμό, το φαινόμενο δηλαδή που χαρακτηρίζει πολλά από τα πολιτικά συστήματα της Δύσης κατά τα τελευταία χρόνια. Σε συνθήκες πανδημίας και κοινωνικοπολιτικών αναταράξεων, το αμάλγαμα του λαϊκισμού και εθνικισμού «ταρακούνησε» το κυπριακό πολιτικό σύστημα και ανακάτεψε την πολιτική τράπουλα χωρίς ωστόσο να προκαλέσει ριζικές αλλαγές στο κομματικό τοπίο. Την ίδια στιγμή

¹ Rogers Brubaker, 'Populism and Nationalism', *Nations and Nationalism* 26, no. 1 (2020): 18.

το αποτέλεσμα έδειξε ότι το μεγαλύτερο κόμμα της Κύπρου, ο κεντροδεξιός Δημοκρατικός Συναγερμός (ΔΗΣΥ), σε αντίθεση με τα συστημικά κόμματα της αντιπολίτευσης, εξακολουθεί για την ώρα να αντιστέκεται στην πολιτική φθορά.

Εκλογές σε έκτακτες συνθήκες

Οι βουλευτικές εκλογές του 2021 πραγματοποιήθηκαν εν μέσω της μεγάλης πανδημίας του κορωνοϊού που πλήττει και την Κύπρο εδώ και ενάμιση έτος. Σε αυτή την περίοδο, η κυβέρνηση του Νίκου Αναστασιάδη, η οποία βρίσκεται στην εξουσία από το 2013 κατάφερε να ελέγξει σταδιακά τους ρυθμούς της εξάπλωσης της πανδημίας, η οποία προκάλεσε ισχυρούς κοινωνικοοικονομικούς τριγμούς, αλλά και να εντατικοποιήσει τους μαζικούς εμβολιασμούς.

Παράλληλα, οι βουλευτικές εκλογές του 2021 διενεργήθηκαν εν μέσω των σκανδάλων της τελευταίας περιόδου και του κλονισμού της αξιοπιστίας του πολιτικού συστήματος. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι κατά την προηγούμενη πενταετία, την επικαιρότητα απασχόλησαν ζητήματα όπως η κατάρρευση του κυπριακού συνεργατισμού,² τα προβλήματα που αφορούν το προηγούμενο πρόγραμμα των πολιτογραφήσεων³ και φυσικά το νέο αδιέξοδο στο Κυπριακό.⁴

Οι κερδισμένοι των εκλογών: Η κεντροδεξιά, η αποχή και το αμάλγαμα λαϊκισμού-εθνικισμού

Υπό τις προαναφερόμενες έκτακτες συνθήκες και συμπληρώνοντας το όγδοο έτος της παραμονής του στην εξουσία, ο ΔΗΣΥ ολοκλήρωσε τις εκλογές διατηρώντας την πρωτιά στην κατάταξη των κομμάτων παρά τις αξιοσημείωτες απώλειες που υπέστη. Το 2016, το κεντροδεξιό κόμμα ψήφισαν 107.825 πολίτες, δηλαδή το 30,69% των ψηφοφόρων.⁵ Πέντε χρόνια μετά, παρά την μικρή αύξηση του συνολικού αριθμού των ψηφοφόρων, τον ΔΗΣΥ

² 'Η Βουλή Ανοίγει Το Θέμα Του Συνεργατισμού. Στην Επ. Ελέγχου ο Πρόεδρος Της Ερευνητικής Επιτροπής', Πολίτης, 15 February 2021, <https://politix.com.cy/politix-news/kypros/i-voyli-anoigei-to-skandalo-toy-synergatismoy-to-porisma-katedeixi-os-megalo-ypythynto-ton-chari-georgiadi/>

³ 'Cyprus Officials Implicated in Plan to Sell Passport to Criminals', Al Jazeera, accessed 1 June 2021, <https://www.aljazeera.com/news/2020/10/12/cypriot-politicians-implicated-in-plan-to-sell-criminals-passport>

⁴ 'Χωρίς Αποτέλεσμα Ολοκληρώθηκε η Άτυπη Πενταμερής-Νέα Διάσκεψη Σε Δύο ή Τρεις Μήνες', ΡΙΚ, accessed 1 June 2021, <https://rik-news.eu.aldryn.io/article/2021/4/29/khoris-apotelesma-oloklerotheke-e-atupepentameres-nea-diaskepse-se-duo-e-treis-menes/>

⁵ 'Βουλευτικές Εκλογές 2016: Επίσημα Αποτελέσματα', Υπουργείο Εσωτερικών, accessed 1 June 2021, http://results.elections.moi.gov.cy/Greek/PARLIAMENTARY_ELECTIONS_2016/Islandwide

υποστήριξαν στην κάλη 99.328 πολίτες (27,77%).⁶ Η σύγκριση των δυο αποτελεσμάτων μας δείχνει ότι το ΔΗΣΥ κρατιέται στην εξουσία παρά την απώλεια περίπου 8000 ψηφοφόρων. Την ίδια ώρα, το ηθικό των κεντροδεξιών και κεντρών πολιτικών δυνάμεων αναπτερώνεται περαιτέρω από την δυναμική είσοδο στη Βουλή ενός νέου κόμματος, της Δημοκρατικής Παράταξης (ΔΗΠΑ).

Η αναμέτρηση του 2021 ανέδειξε δυο ακόμη νικητές. Σε αυτές τις εκλογές, πρώτη έκοψε το νήμα η αποχή με το εντυπωσιακό ποσοστό του 34,28%, γεγονός που θα απασχολήσει τους Κύπριους πολιτικούς και ερευνητές στο μέλλον. Δεύτερη σημαντική εξέλιξη ήταν η αύξηση των ψήφων του Εθνικιστικού Εθνικού Λαϊκού Μετώπου (Ε.ΛΑ.Μ) από τις 13.041 (3,71%) το 2016 στις 24.255 (6,78%) το 2021.

Αντίσταση στον λαϊκισμό: Με ποια στρατηγική και για πόσο ακόμη;

Σε συνδυασμό με το υψηλό ποσοστό αποχής, το οποίο αντικατοπτρίζει την έλλειψη εμπιστοσύνης ενός σημαντικού τμήματος του εκλογικού σώματος απέναντι στο πολιτικό σύστημα, η αξιοσημείωτη άνοδος των ποσοστών του Ε.ΛΑ.Μ. ρίχνει φως στη νέα δυναμική που αναπτύσσεται και η οποία φέρνει νέες πολιτικές ισορροπίες. Παραμένοντας λοιπόν πιστοί στην ανάλυση του Brubaker, παρατηρούμε ότι στην Κύπρο του 2021 ένα σημαντικό ποσοστό των ψηφοφόρων επιλέγει είτε την αποχή είτε το αμάλγαμα λαϊκισμού-εθνικισμού για να εξωτερικεύσει την απογοήτευσή του για το πολιτικό σύστημα και να αντιδράσει απέναντι στις πολιτικές ελίτ.

Την ίδια στιγμή, στην αύξηση της «ψήφου διαμαρτυρίας» καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν οι αδυναμίες των συστημικών κομμάτων της αντιπολίτευσης, και κυρίως της κυπριακής Αριστεράς, που αδυνατούν να παρέχουν λύσεις στα ταξική υψής προβλήματα του λαού και να προσφέρουν μια πειστική ανάγνωση της λύσης του Κυπριακού Προβλήματος.

Εν κατακλείδι, οι εκλογές του 2021 έφεραν την κεντροδεξιά «απέναντι» στην ενισχυμένη ψήφο διαμαρτυρίας η οποία βασίστηκε στη στροφή των ψηφοφόρων προς το αμάλγαμα λαϊκισμού-εθνικισμού και την αναποτελεσματικότητα της συστημικής αντιπολίτευσης. Προς ώρας, η κεντροδεξιά εξακολουθεί να διαθέτει τα εκλογικά αποθέματα για να κρατηθεί στην εξουσία. Αλλά, για πόσο ακόμη και με βάση ποια στρατηγική θα μπορέσει να αντισταθεί η κεντροδεξιά στη δυναμική άνοδο του λαϊκισμού και του εθνικισμού; Αυτό το ερώτημα θα περιμένουμε να απαντηθεί την επόμενη περίοδο μέχρι τις προεδρικές εκλογές του 2023.

⁶ 'Βουλευτικές εκλογές 2021', Υπουργείο Εσωτερικών, accessed 1 June 2021, <http://www.dmrid.gov.cy/dmrid/research.nsf/home/home?opendocument>

Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΒΑΘΡΟΥ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

*Γιώργος Κέντας
Αναπληρωτής Καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής και
Διακυβέρνησης, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας*

Abstract

The most recent parliament election in Cyprus (May 2021) substantiated a strong delegitimization trend that erodes political authority. This article suggests that elections is the most effective means of legitimization for political authority in representative liberal democracies. The degree of legitimization must be juxtaposed against the degree of participation in elections and the votes won or lost by political parties which have participated for a long period of time in the executive and/or the legislative branch. The two traditionally largest parties in Cyprus (DISI and AKEL) lost considerable ground of support in terms of actual votes, percentages and Parliament seats. Election participation waned to a new historic low (65,72%). Also some 80 thousand citizens (mostly young people) refuse to register in the electoral roll. Altogether, the political parties that elected members in the Parliament secure votes that represent less than 55% of the electorate. All these suggest that political authority in Cyprus is in crisis. The erosion of political legitimacy is yet another facet of the overall democratic deficit, political scandals and corruption, phenomena that pave the way for the emergence of anti-systemic and far right movements and parties that claim power.

Το αποτέλεσμα των βουλευτικών εκλογών στην Κύπρο στις 30 Μαΐου 2021 εδραίωσαν μια δυναμική διάβρωσης του υπόβαθρου νομιμοποίησης της πολιτικής εξουσίας στην Κύπρο. Η αποχή από την εκλογική διαδικασία πέραν του ενός τρίτου των ψηφοφόρων (33,28%), καθώς και η άρνηση χιλιάδων, κυρίως νέων ανθρώπων με δικαίωμα ψήφου (80 χιλιάδες) να εγγραφούν στους εκλογικούς καταλόγους, δημιουργεί ένα σοβαρό έλλειμμα νομιμοποίησης της πολιτικής εξουσίας, το οποίο είναι εν τέλει μια ακόμα παράμετρος του ευρύτερου δημοκρατικού ελλείματος στην Κυπριακή Δημοκρατία. Επιπλέον, η πτώση των ποσοστών των κομμάτων εξουσίας (ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ) σε διαδοχικές εκλογικές αναμετρήσεις, τόσο σε αριθμό ψηφοφόρων όσο και σε επίπεδο ποσοστών (αλλά και, στις εκλογές του 2021, σε απώλεια κοινοβουλευτικών εδρών), είναι ένα ακόμα πλήγμα στην αξιοπιστία των κομματικών φορέων πολιτικής εξουσίας, οι οποίοι ήταν -με τον ένα ή τον άλλο

τρόπο- στην εξουσία και τη διακυβέρνηση της χώρας από το 1977 έως και σήμερα. Η πτώση των ποσοστών του ΔΗΚΟ, ενός ακόμη κόμματος με μακρά συμμετοχή στη διακυβέρνηση της χώρας, είναι μία ακόμα διάσταση αμφισβήτησης. Τέλος, η εκφρασθείσα ψήφος του εκλογικού σώματος ανέδειξε και ένα ποσοστό πέραν του 14% που αφορά σε κόμματα, συνδυασμούς και μεμονωμένους υποψηφίους, οι οποίοι δεν θα εκπροσωπηθούν στα έδρανα του Κοινοβουλίου. Τα κόμματα που εξέλεξαν βουλευτές εξασφάλισαν ψήφους που αντιστοιχούν σε ποσοστό λιγότερο του 55% του εκλογικού σώματος.

Τα φαινόμενα αυτά μπορούν να τύχουν ανάλυσης σε διάφορα επίπεδα και να σταθμιστούν σύμφωνα με διαφορετικές μεθόδους μέτρησης. Επιλέγεται εδώ η ανάδειξη μιας παραμέτρου, η οποία έχει εν πολλοίς αγνοηθεί συστηματικά στη δημόσια συζήτηση, αλλά και στην επιστημονική ανάλυση του πολιτικού και πολιτειακού συστήματος στην Κύπρο. Η παράμετρος αυτή αφορά στο επίπεδο νομιμοποίησης της πολιτικής εξουσίας, δηλαδή στη συζήτηση του βαθμού αποδοχής ή αμφισβήτησης της πολιτικής εξουσίας στην Κυπριακή Δημοκρατία.

Από πολιτειολογική σκοπιά, στο πλαίσιο της φιλοσοφίας και της θεωρίας του φιλελεύθερου δημοκρατικού πολιτεύματος, όπως αυτό θεμελιώθηκε στην Ευρώπη και την Αμερική από τον 17^ο αιώνα έως και σήμερα, η πηγή νομιμοποίησης της πολιτικής εξουσίας είναι ο λαός, οι πολίτες. Η νομιμοποίηση της πολιτικής εξουσίας αφορά στη δυνατότητα, την εξουσία του κράτους να λαμβάνει αποφάσεις σε διοικητικό, εκτελεστικό και νομοθετικό επίπεδο, οι οποίες να περιορίζουν την ελευθερία και τα δικαιώματα του πολίτη σε ατομικό επίπεδο ή σε συλλογικό/κοινωνικό επίπεδο. Η εξουσία αυτή γίνεται ανεκτή από τον πολίτη (την κοινωνία ευρύτερα), στη βάση μια εκούσιας ή/και συνειδητής «συμβολαιακής πράξης», μιας συμφωνίας ανάμεσα στον κάθε πολίτη σε ατομικό επίπεδο και το κράτος, τους εκπροσώπους του στην εκτελεστική και τη νομοθετική εξουσία. Η πολιτική εξουσία του κράτους αποκτά υπόσταση, συνέχεια και διάρκεια πέρα από την όποια «σύμβαση», στο πλαίσιο του γεγονότος ότι, από τη στιγμή που ένας πολίτης απολαύει δικαιωμάτων και ωφελημάτων από ένα κράτος, αποκτά ταυτόχρονα και υποχρέωση αποδοχής της πολιτικής εξουσίας του κράτους. Της εξουσίας του κράτους να περιορίζει την ελευθερία του, π.χ. να τον αναγκάζει να πληρώνει φόρους, να ακολουθεί συγκεκριμένο κώδικα χρήσης των δημόσιων υποδομών, να εκπαιδεύεται, να αποκτά συγκεκριμένα κρατικά έγγραφα, να ελέγχεται. Μία από τις πιο ακραίες εκφράσεις της κρατικής εξουσίας στον περιορισμό της ατομικής ελευθερίας αναδύθηκε με την εμφάνιση της πανδημίας του κορωνοϊού το 2020. Μια κατάσταση με την οποία ο κάθε πολίτης συνειδητοποίησε έντονα την ύπαρξη και την εξουσία του κράτους, την αποδέχθηκε, την έκρινε, αντιστάθηκε σε εκείνη.

Δεν αξιολογείται λοιπόν η ύπαρξη την πολιτικής εξουσίας, η εφαρμογή ή η αποδοχή της, αλλά το επίπεδο νομιμοποίησής της. Σε ένα φιλοσοφικό/θεωρητικό πλαίσιο, σύμφωνα με τον John Locke, για παράδειγμα, όταν το κράτος, οι θεσμικοί πολιτειακοί φορείς του, αθετήσουν τις θεμελιώδεις

τους υποχρεώσεις ή καταχραστούν την εξουσία τους, οι πολίτες έχουν το σύμφυτο δικαίωμα να τους αφαιρέσουν την πολιτική εξουσία. Αυτή είναι μια ενδιαφέρουσα συζήτηση, η οποία όμως δεν μπορεί να γίνει εδώ. Σε ένα πιο συμβατικό πλαίσιο, η ποιότητα της πολιτικής εξουσίας ελέγχεται από το βαθμό νομιμοποίησής της. Ο βαθμός νομιμοποίησης δεν αφορά στη νομιμότητα της άσκησης πολιτικής εξουσίας. Στα δημοκρατικά πολιτεύματα αυτό ελέγχεται από τη δικαστική εξουσία. Τα δικαστήρια ελέγχουν τη συμβατότητα των αποφάσεων της εκτελεστικής ή νομοθετικής εξουσίας με το σύνταγμα, τους νόμους ή/και ακόμη την έννομη τάξη σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Η θεμελιώδης διαδικασία μέσω της οποίας ελέγχεται ο βαθμός νομιμοποίησης της πολιτικής εξουσίας είναι η εκλογική διαδικασία. Οι εκλογές ελέγχουν δύο πράγματα: Πρώτο, την αποδοχή, επιδοκιμασία ή αποδοκιμασία των διεκδικούντων πολιτικής εξουσίας, δηλαδή των κομμάτων και των υποψηφίων. Δεύτερο, το εύρος και το κύρος της αντιπροσωπευτικότητας της κοινωνίας στους φορείς πολιτικής εξουσίας, δηλαδή το τρόπο με τον οποίο οι πολίτες, το εκλογικό σώμα συμπεριφέρεται έναντι των διεκδικούντων πολιτικής εξουσίας. Οι ψήφοι και τα ποσοστά που καταγράφουν τα κόμματα και οι υποψήφιοι αφορούν την πρώτη πτυχή. Το ποσοστό συμμετοχής στις εκλογές αφορά τη δεύτερη πτυχή.

Αυτή η δεύτερη πτυχή δεν φαίνεται να έχει γίνει καλά αντιληπτή, όχι μόνο στην Κύπρο, αλλά και σε άλλα κράτη. Ο κυνισμός που επικρατεί στην πολιτική διεργασία, παρουσιάζει τα κόμματα να προβληματίζονται (ενίοτε με ισχυρές δόσεις υποκρισίας) από το ποσοστό αποχής, αλλά εν τέλει να αδιαφορούν ή/και να βολεύονται από αυτό. Οι κοινοβουλευτικές έδρες διαμοιράζονται ανεξάρτητα από το ποσοστό συμμετοχής στις εκλογές και ο Πρόεδρος εκλέγεται από τους ψηφίσαντες, ανεξάρτητα από το πόσοι προσήλθαν στις κάλπες. Η συνέχεια του κράτους και της νομιμότητας της πολιτικής εξουσίας δεν αμφισβητούνται από την αποχή. Ο βαθμός αποχής όμως καθορίζει το βαθμό νομιμοποίησης της πολιτικής εξουσίας, το βαθμό που είναι ανεκτή, αποδεκτή από τους πολίτες.

Η αποχή λοιπόν, εκτός από πολιτικό δικαίωμα, όπως έχει κατοχυρωθεί στο συνταγματικό δίκαιο, είναι και πολιτική απόφαση/πράξη, έκφραση διάθεσης απόρριψης, απονομιμοποίησης της πολιτικής εξουσίας και των αποφάσεών της. Δημιουργεί ένα ζήτημα ηθικής τάξης για την πολιτική εξουσία. Είναι φυσικά και ένα φαινόμενο συνειδητής αποξένωσης από την πολιτική διαδικασία, μια επιλογή απολίτικης ιδιωτικότητας, η οποία όμως αφορά μόνο τη διεργασία που νομιμοποιεί την πολιτική εξουσία. Ο πολίτης που απέχει των εκλογών δεν αποπολιτικοποιείται εντελώς. Συνεχίζει να είναι πολιτικό ον σε πολλές άλλες πτυχές της ζωής του και των διεργασιών της πολιτείας, πλην όμως της διαδικασίας που αφορά την επικύρωση της νομιμότητας της πολιτικής εξουσίας.

Το ζήτημα αυτό έχει κι άλλες διαστάσεις που δε θα συζητηθούν εδώ. Το στοιχείο όμως που επικρατεί από την ανάλυση που προηγήθηκε είναι ότι η νομιμοποίηση της πολιτικής εξουσίας ελέγχεται, ενδυναμώνεται ή διαβρώνεται από το ποσοστό συμμετοχής στην εκλογική διαδικασία. Στην Κύπρο με τα τόσα δημοκρατικά ελλείμματα και ζητήματα αξιοπιστίας του πολιτικού συστήματος, η αποχή πέραν του 1/3 των ψηφοφόρων και ενός σημαντικού αριθμού πολιτών που απαρνείται καν την ταυτότητα του ψηφοφόρου δημιουργούν ένα σοβαρό υπόβαθρο αμφισβήτησης της ποιότητας του πολιτεύματος. Η υποτίμηση αυτής της παραμέτρου εδώ και δύο σχεδόν δεκαετίες, δίνει χώρο σε άνοδο αντισυμβατικών και ακραίων πολιτικών δυνάμεων που ελκύουν ψηφοφόρους, οι οποίοι τους δίνουν νομιμοποίηση ύπαρξης και πραγματική πολιτική εξουσία. Αυτό είναι ένα ευρωπαϊκό, αλλά και παγκόσμιο φαινόμενο, με την ευθύνη όμως να βαρύνει την κάθε κοινωνία στα δικά της μέτρα.

**ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΟΣ
ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ**

*Μερίλεια Αναστασιάδου
Λέκτορας Διπλωματίας και Διεθνών Σχέσεων
Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου*

Abstract

A new chapter was inscribed in the course of parliamentary history of the Republic of Cyprus on Sunday, May 30, 2021. On the same date, the twelfth elections were held, whereby 56 members appointed for the next five years to the House of Representatives. This contribution approaches three critical aspects on the broader topic of parliamentary elections. The analysis followed employs content of the term political culture to explore recent developments of the Cyprus' context.

The first aspect addresses the question if and how Covid-19 pandemic (December 2019 - today) has altered the conditions of the election game. The second aspect offers some insight on the non-effective conclusion of the informal five-party conference for the Cyprus Issue held in Geneva, Switzerland (27 - 29/4/21). The third aspect touch on political ideologies and institutional gaps, which could create a fertile ground for systemic corruption.

In brief, it is argued that the outcome of an electoral process depicts the evaluation of a society as regards state practices, structural deficiencies and implemented political programs. Following from the previous point, the result of the recent elections could be also seen as a behavioural reflection of the political culture of the society in question at the given time.

Στην κοινοβουλευτική ιστορική διαδρομή της Κυπριακής Δημοκρατίας ενεγράφη ένα καινούργιο κεφάλαιο την Κυριακή, 30^η Μαΐου 2021. Κατά την αυτή ημερομηνία διεξήχθησαν οι δωδέκατες εκλογές για την ανάδειξη 56 φυσιογνωμιών, οι οποίες θα στελεχώσουν τη Βουλή των Αντιπροσώπων για την επόμενη πενταετία. Εκκινώντας, συνεπώς, από τις πρόσφατες βουλευτικές εκλογές προσεγγίζονται κριτικά στο παρόν τρεις εκφάνσεις τους, οι οποίες διασυνδέονται με την πολιτική κουλτούρα στο κυπριακό περικείμενο.

Η πρώτη διάσταση εστιάζει στο πώς η πανδημία του Covid-19 (Δεκέμβριος 2019 – σήμερα) μετέβαλε σε σημαντικό βαθμό τους όρους διεξαγωγής του εκλογικού παιγνίου. Ως δεύτερη περίπτωση καταγράφεται η μη τελεσφόρα κατάληξη της άτυπης πενταμερούς διάσκεψης για τη διευθέτηση του Κυπριακού Προβλήματος (27 – 29/4/21). Η τρίτη όψη παραπέμπει σε αποκλίνουσες διεργασίες, η συσσώρευση των οποίων αρθρώνεται ως συστημική διαφθορά. Η σκιαγράφιση και των τριών εκφάνσεων αναφέρεται τόσο στη νομιμοποιητική βάση, δηλαδή στον τρόπο, όσο και στα μέσα ενάσκησης της πολιτικής ισχύος.

Επιχειρείται προεξαγγελτικά μια εννοιολογική αποσαφήνιση. Ποια στοιχεία συγκροτούν μια καταρχήν απόδοση της πολιτικής κουλτούρας και πώς τούτη είναι δυνατόν να εκφράζεται; Το πλέγμα των πολιτικών στάσεων, που παρατηρούνται σε μια κοινωνία, το σύστημα αξιών, τα σύμβολα, οι λειτουργικές, κανονιστικές της δομές, αλλά και οι συλλογικές συμπεριφορές, πεποιθήσεις, αντιδράσεις ή αντιστάσεις σε παγιωμένες καταστάσεις ή σε έκτακτα φαινόμενα, όπως και η θεσμοθετημένη εκπαιδευτική διαδικασία, συνιστούν απλώς κάποιες πτυχές της έννοιας πολιτική κουλτούρα.

Η πρόσκτηση εξουσίας -πάντα σε ένα δημοκρατικά οργανωμένο και νομιμοποιημένο πλαίσιο πολιτικής- δέον θα ήταν να στοχεύει στην εξυπηρέτηση του κοινωνικού συνόλου. Αναπόσπαστο τμήμα της πολιτικής κουλτούρας και κατ' επέκταση της εμπιστοσύνης των πολιτών στο κρατικό υποκείμενο και στην κυβέρνηση είναι και οι διεργασίες για την ανάδειξη αιρετών αξιωματούχων.

Σε αναφορά προς την πρώτη όψη, στη συγκεκριμένη εκλογική διαδικασία ενυπάρχουν διαφοροποιητικά στοιχεία σε σχέση με όλες τις προηγούμενες διαδικασίες. Τούτο σαφώς εκπορεύεται από το γεγονός πως έλαβε χώρα εν μέσω της πρώτης πανδημίας του 21^{ου} αιώνα. Εκ των πραγμάτων, η όλη συνθήκη αναπροσάρμοσε παντοειδώς και παγκοσμίως την όποια κανονικότητα εκλαμβάνονταν ως αυτονόητη. Απόρροια αυτού υπήρξε και η μεταβολή των όρων και ενός καλώς νοούμενου ανταγωνισμού των διαφόρων υποψηφίων για το βουλευτικό αξίωμα.

Λόγω των μέτρων περιορισμού των συναθροίσεων, που θεσπίστηκαν και από την κυπριακή πολιτεία, οι υποψήφιοι κλήθηκαν να υιοθετήσουν νέους διαύλους προβολής θέσεων και προγραμμάτων έναντι των παραδοσιακών «ενώπιος – ενωπίω» συναντήσεων. Ως επί το πλείστον, οι δίαυλοι αυτοί αναφέρονται σε μια εντατικοποιημένη αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και δυνατοτήτων διάχυσης της πληροφορίας, που παρέχουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Προς τούτο χρησιμοποιούνται αλγόριθμοι, που προωθούν σε προεπιλεγμένα ηλικιακά κοινά και προφίλ ατόμων, οπτικοακουστικό ή άλλο υλικό συγκεκριμένων υποψηφίων, το οποίο ταξινομείται ως συμβατό με προηγούμενες αναζητήσεις των χρηστών. Αν και εν πολλοίς απρόσωπος, αυτός ο τρόπος, επιτρέπει την εν γένει «κατασκευή» εικόνων υποψηφίων.

Ως προς τη δεύτερη περίπτωση, σημαντικό μέρος της προεκλογικής συζήτησης επενδύθηκε στο κατά πόσον η πενταμερούς χαρακτήρα διάσκεψη, που έλαβε χώρα στη Γενεύη, μετέβαλε εν τοις πράγμασι τη βάση, επί της οποίας δρομολογείται μία τρόπον τινά επίλυση του Κυπριακού. Η προσερχόμενη σε αυτήν Κυπριακή Δημοκρατία, υπό την ιδιότητα της ελληνοκυπριακής κοινότητας, διεφάνη πως εξακολουθεί να υποστηρίζει μια διευθέτηση παραπέμπουσα σε μια ιδιότυπη ομοσπονδία. Λεκτικώς αυτή αναφέρεται ως διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία. Εκκρεμεί, όμως, η ουσία αυτού του σχήματος, δηλαδή τι περιεχόμενο αποδίδεται στον όρο και πώς αυτό το περιεχόμενο θα εκφράζεται στην καθημερινότητα των πολιτών.

Η φερόμενη στο πλαίσιο των εν γένει διαπραγματεύσεων ως τουρκοκυπριακή κοινότητα, αξίωσε, ευθυγραμμιζόμενη προς την κλιμακούμενη τουρκική ρητορική, τη μεταβολή της βάσης λύσης. Το νέο σχήμα εκκινεί από το σκεπτικό της Άγκυρας περί «κυριαρχικής ισότητας». Τούτο, μέσω θεσμικών διατάξεων, προοιωνίζει τη δημιουργία μιας μοναδικής στα παγκόσμια χρονικά συνομοσπονδίας. Επί της ουσίας, το όλο σχεδιάσμα παραπέμπει σε δύο κράτη στον κυπριακό χώρο. Σε περίπτωση εμπέδωσής τους, η νομιμοποίηση εγκλημάτων πολέμου, συστηματικών παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ατομικών ελευθεριών θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη.

Η εκ διαμέτρου αντίθετη προβολή θέσεων των πλευρών ενίσχυσε ένα αίσθημα απογοήτευσης στο εκλογικό σώμα. Η απογοήτευση ενός τμήματος της κοινωνίας προκύπτει αφενός λόγω του ατελέσφορου χαρακτήρα και αυτής της διαπραγματευτικής προσπάθειας. Επιπροσθέτως, η δυσαρέσκεια έτερων ομάδων πολιτών εγγράφεται σε σχέση προς τις μέχρι τούδε πολιτικές επιλογές, οι οποίες αναδεικνύουν υπαρξιακής πλέον υφής, αλλά και επιβίωσης, προβληματισμούς. Ένας εξ αυτών είναι εάν η πορεία, που ακολουθείται από διαδοχικές ηγεσίες πράγματι θα έχει ως αποτέλεσμα το συχνάκις προβαλλόμενο στη δημόσια σφαίρα λεκτικό σχήμα περί ενός «βιώσιμου, λειτουργικού και δημοκρατικού κράτους».

Εκ των ων ουκ άνευ στοιχείο της νομιμοποίησης της κυβέρνησης στα μάτια των πολιτών είναι η ευνομία και η αξιοπιστία των κρατικών διαδικασιών. Τούτη η οπτική συσχετίζεται και με την τρίτη όψη που εκτίθεται στο παρόν κείμενο. Ένας διαρκής κίνδυνος εν είδει απειλής για τη συνοχή και τη σταθερότητα της πολιτικής κουλτούρας, αλλά και της πίστης των πολιτών στους θεσμούς του κρατικού μηχανισμού αποτελούν και ενέργειες, που παρεκκλίνουν από τον κοινωνικό χαρακτήρα της πολιτικής. Επιπλέον, η διαιώνιση και η διατήρηση «θεσμικών κενών» σε ένα πολιτικοοικονομικό σύστημα είναι δυνατόν να «επιτρέψουν» την παρείσφρηση συμπεριφορών προς εξυπηρέτηση ιδιοτελών στοχεύσεων.

Στα προεόρτια αυτής της εκλογικής αναμέτρησης, κυρίως λόγω δημοσιοποίησης διαδοχικών, τουλάχιστον κυβερνητικών παρατυπιών, σημαντική μερίδα πολιτών εξέφρασε ποικιλοτρόπως, επί παραδείγματι με

αρθρογραφία και διαδηλώσεις -μικρής παρά ταύτα κλίμακας- τη δυσφορία της απέναντι σε κρατικές πρακτικές. Κορωνίδα αυτών απετέλεσαν φαινόμενα πλημμελούς εφαρμογής του Κυπριακού Επενδυτικού Προγράμματος και της εξ αυτής ανάδειξης αδυναμιών στη διαδικασία πολιτογραφήσεων στη Δημοκρατία.

Η συνεπακόλουθη εμφάνιση σημαντικών θεσμικών παραγόντων ως δυνάμει εμπλεκόμενων σε αμφιλεγόμενες διαδικασίες λειτούργησε αφενός εν είδει θρυαλλίδας για την εκδήλωση μιας σειράς συστημικών παθογενειών. Η κρατική εικόνα, αφετέρου, ετρώθη τόσο στην εγχώρια, αλλά κυρίως στη διεθνή δημοσιότητα. Προϊόντος του χρόνου, προβληματικό έτι περαιτέρω θα ήταν η συγκεκριμένη κατάσταση να προεκταθεί και να εγγραφεί ως στερεοτυπική αντίληψη για την ίδια τη χώρα, διασυνδεδεμένη ακόμη και με το ήθος του λαού ή εν γένει με τον τρόπο άσκησης της εξουσίας.

Διαπίστωση αναφορικά προς τις εκλογικές διαδικασίες είναι πώς τούτες μετουσιώνουν την αποδοκιμασία ή την επιδοκιμασία μιας κοινωνίας ως προς μεμονωμένα πρόσωπα, θεσμικά συστήματα και εφαρμοσμένα πολιτικά προγράμματα. Το δε εκλογικό σώμα διαθέτει εγγενώς και δικαιωματικά τη δυνατότητα να θέτει περιορισμούς σε ελλειμματικές πρακτικές και να αναχαιτίζει την ολιγωρία συγκεκριμένων ιθυνόντων, ιδιαιτέρως όταν τούτοι βρίσκονται σε θέσεις ευθύνης.

Αξιωματικώ τω τρόπω, η πολιτική κονίστρα και εν γένει η έκθεση ατόμων, ιδίως όσων ηγούνται, περιλαμβάνει κριτική, αποστασιοποίηση, σύγκρουση, αδιαφορία και συχνά επίκριση, η οποία μπορεί να λάβει τον χαρακτήρα ακόμη και έντονων και συλλογικά εκφραζόμενων συναισθηματικών εξάρσεων. Αυτό συνιστά και την πεμπτουσία της δημοκρατικής λειτουργίας της πόλεως. Ουσία, το αποτέλεσμα μιας εκλογικής αναμέτρησης είναι δηλωτικό του τι ορίζεται ως μη επιτρεπτή ή και παρασιτική δράση σε μια κοινωνία και ποια πολιτική συμπεριφορά κρίνεται ως αποδεκτή από τον λαό.

Βάσει του ανωτέρω σκεπτικού, το αποτέλεσμα της άρτι ολοκληρωθείσας εκλογικής διαδικασίας αρθρώνεται και ως αξιολόγηση, δηλαδή ως ένας συμπεριφορικός αντικατοπτρισμός της πολιτικής κουλτούρας της υπό αναφορά κοινωνίας κατά τη δεδομένη χρονική στιγμή.

Editorial Team: Andreas Theophanous (Editor)
 Giorgos Kentas
 Michalis Kontos
 Yiannos Katsourides
 Anna Koukkides-Procopiou
 Christoforos Christoforou
 Styliana Petrou

IN DEPTH
Bimonthly Electronic Newsletter

Cyprus Center for European and International Affairs (CCEIA)
University of Nicosia

Makedonitissis 46, CY-2417, Engomi, Cyprus

P.O. Box 2405, CY-1700 Nicosia, Cyprus

T: +357 22841600 F: +357 22357964

E: cceia@unic.ac.cy

W: <http://cceia.unic.ac.cy> www.emgr.unic.ac.cy

ISSN (online) 2421-8111

9 772421 811107